

BirdLife
INTERNATIONAL

1
2009

ptačí svět

časopis České společnosti ornitologické

Ptačí svět – časopis ČSO

Ročník XVI, číslo 1/2009

Vydává a rozšiřuje Česká společnost ornitologická (ČSO)

Adresa redakce: Ptačí svět, ČSO, Na Bělidle 252/34

150 00, Praha 5-Smíchov, tel/fax: 274 866 700,

http://www.birdlife.cz, e-mail: cso@birdlife.cz

Redakční rada:

Mgr. Alena Klvaňová, alenapa@email.cz, šéfredaktorka

Mgr. Jaroslav Cepák, PhD., birdringczp@vol.cz Poznáte...?,

Zajímavosti

Ing. Adolf Goebel, PhD., adolf.goebel@post.cz Zajímavosti

Mgr. Lucie Hošková, lucie.hoskova@gmail.com Letem ptačím světem

Mgr. Barbora Kaminiecká, Za ptáky do světa

Mgr. Tomáš Brinke, brinke@birdlife.cz, Z významných ptačích území

Ing. Jiří Sládeček, sladecek@psp.cz, Mladým ornitologům

Mgr. Zdeněk Vermouzek, verm@prerovmuzeum.cz, Ptáci v ohrožení

Mgr. Lukáš Viktora, viktora@birdlife.cz Z terénu i kanceláře

Vychází dvakrát ročně (v dubnu a listopadu).

Grafický návrh a sazba: Mgr. Jiří Kaláček

Tisk: Dekameron, Brno

Jazyková korektura: Igor Pejchal

Toto číslo vyšlo 10. 4. 2009 v nákladu 3 500 výtisků.

Uzávěrka příštího čísla je 16. 9. 2009. Distribuováno bude v listopadu.

Inzerce a předplatné na adrese redakce.

Zaregistrováno u Ministerstva kultury ČR pod č. E12781. ISSN 1801-7525.

Poděkování Igoru Pejchalovi, Václavu Bartuškově a všem autorům

fotografií.

Pokyny pro autory: Rozsah příspěvku přizpůsobte dané rubrice, řiďte se již vydanými články. Fotografie preferujeme digitální v co nejvyšší kvalitě (300 dpi). Příspěvky přijímá elektronickou i klasickou poštou příslušný odpovědný redaktor, šéfredaktorka nebo redakce. Pro podrobné pokyny kontaktujte odpovědného redaktora rubriky. Adresy jsou uvedeny v tiráži výše.

Na obálce:

1. strana: Dvojice vlh pestrých. Více na str. 12 a 13. Foto: Jan Veber.

ČSO

Česká společnost ornitologická (ČSO) je dobrovolné zájmové sdružení profesionálů i amatérů, zabývajících se výzkumem a ochranou ptáků, zájemců o pozorování ptáků a milovníků přírody. V současné době má více než 2500 členů. ČSO realizuje vlastní i mezinárodní projekty výzkumu a ochrany ptáků a jejich prostředí, popularizuje a propaguje ochranu ptáků. V České republice zastupuje mezinárodní organizaci na ochranu ptáků a jejich prostředí BirdLife International.

BirdLife International je celosvětové sdružení národních organizací na ochranu ptáků a přírody. Působí ve více než 100 státech (každý stát zastupuje jedna organizace). Jeho cílem je zabránit vyhubení jakéhokoliv ptačího druhu na Zemi, snížit počet ohrožených druhů ptáků a chránit území a stanoviště, která mají pro ptáky zásadní význam, a tím přispět k udržení celosvětové biologické rozmanitosti a udržitelnému využívání přírodních zdrojů. Výstižně BirdLife International charakterizuje jeho motto: „Společně pro ptáky a pro lidi“ (Together for birds and people).

Časopis byl v roce 2009 finančně podpořen v grantovém řízení MŽP. Materiál nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

Na jeho vydávání přispívají členové ČSO, předplatitelé a inzerenti. Příspěvky ani fotografie nejsou honorovány.

Navštivte také webové stránky časopisu www.birdlife.cz/ptacisvet.html.

1 | Úvodník / Lukáš Viktora Z terénu i kanceláře

2 | Co přinesl poštovní holub

Neobvyklé hnízdění kvícal / Vladimír Hošek
Zimování ve svatebním šatu / Petr Moutelík

2 | Letem ptačím světem

Čím vyšší teplota, tím větší kanibalismus
Vrabci ve městech jsou menší / Zdeněk Vermouzek
Změna klimatu už působí / Alena Klvaňová

3–5 | Poznáte...?

Poznáte lindušky? / Tomáš Brinke, Jan Hošek

6–8 | Z významných ptačích území

Významné ptačí území Žehuňský rybník – Obora
Kněžičky | Klenoty rákosin | Kroužkování ptáků
na Žehuňském rybníku / Lubor Urbánek a Miroslav
Jelínek
Jeřábi popelaví v Jizerských horách / Martin Pudil
Úspěšný návrat sokolů do Hrubého Jeseníku
/ Ladislav Hajný

9 | Zajímavosti z ptačí říše

Obrovské nocoviště jikavců v Rakousku
/ David Horal
Zimování bukače velkého / Jaroslav Cepák
Atraktivní zimní hosté na Přerovsku / Adolf Goebel

10–11 | Rady, tipy, návody

Digiscoping – fotografování přes dalekohled
/ Robert Doležal

12–13 | Objektivem...

Objektivem Jana Vebera

14–15 | Zajímavosti z ptačí říše

Hlasové a zvukové projevy ptáků (2. díl) / Pavel Pelz

16–17 | Mladým ornitologům

Krutihlavovy hlavolamy / Vladka a Vojta Sládečkovi
Hádačka s hádankou / Tomáš Diviš
Komiks / Václav Bartuška

18–19 | Zajímavosti z ptačí říše

Nové ptačí druhy pro nové století aneb ještě je co
objevovat / Jan Hošek

20 | Ptáci v ohrožení

Nevíte o chocholouších? / Libor Praus
V Dolním Rakousku zavádějí ochranu odstřelem
/ Vlasta Škorpíková

21 | Ze života ČSO

Dravci a sovy opět na scéně / Bedřich Landsfeld
Znáte ptáky? Ukažte je taky! / Tomáš Telenský

22–24 | Za ptáky do světa

Větrné ostrovy Shetlandské / Tomáš Brinke

Obálka C

Kroužkovatelé se dočkali (recenze) / Josef Chytil

Časopis Ptačí svět získává každý člen ČSO zdarma, ostatní si jej mohou předplatit e-mailem, poštou či telefonicky na adrese redakce. Nabízíme také možnost věnovat předplatné prostřednictvím dárkového listu s ilustrací Jana Hoška. Roční předplatné 115 Kč. Dárkové roční předplatné 135 Kč.

Před pár dní utichly v Bruselu oslavy jednoho téměř kulatého jubilea. Před 30 lety, přesně 2. dubna 1979, zvedli zástupci devíti členských států Evropské unie svou ruku pro vpravdě průlomovou právní úpravu, první svého druhu na poli ochrany přírody – Směrnici č. 79/409/EHS, známou jako Ptačí směrnice. Čtyři dny nato vstoupila v platnost.

Proč zrovna ptáci? Jsou nejlépe probádanou skupinou živočichů a význam stěhovavých ptáků jako součástí přírodního dědictví si uvědomili politikové napříč celou unií. A stejně tak potřebu je chránit na mezinárodní úrovni, což bylo velmi prozíravé. Byla to také reakce na rostoucí znečištění a devastaci životního prostředí ptáků a jejich nadměrnou exploataci. Pravda, Ptačí směrnice vypadá dnes vedle svých služebně mladších kolegů poněkud zastarale a nedokonale. Přesto se stala uznávanou, respektovanou a v jistém smyslu slova i obávanou.

A my? Po pěti letech členství v unii jsme evropské legislativě úplně nepřivykli, máme stále tendenci ji vnímat jako cosi vzdáleného a neurčitěho, co se nás tak úplně netýká. Tato směrnice však od roku 2004 ovlivnila ochranu přírody výrazněji než jiné zákonné předpisy za desítky let. Díky ní jsou všechny druhy volně žijících ptáků chráněny. Podle jejího čtvrtého článku vydala naše vláda nařízení, kterými je vyhlášeno 39 ptačích oblastí. Zajišťují ptačím druhům – uvedeným v Příloze I směrnice – územní ochranu tam, kde se vyskytují ve významných počtech, naplňujících kritéria převzatá Evropskou unií od programu Významných ptačích území BirdLife International. Česká společnost ornitologická měla na přípravě návrhu ptačích oblastí u nás lví podíl. Pravda, dva návrhy ještě na své projednání vládou čekají, ale i tak si nestojíme mezi ostatními členskými

Foto: B. Kloubec

Boletice – jedna z 39 ptačích oblastí v ČR.

státy vůbec špatně. Mnohé země „staré dvanáctky“ jsou na tom hůř. Skutečnost, že je opravdu účinným nástrojem v rukou ochránců přírody, dokázala Ptačí směrnice tam, kde byla důsledně uplatňována. Studie autorského týmu Paula Donaldal „International Conservation Policy Delivers Benefits for Birds in Europe“, publikovaná v srpnu 2007 v časopise Science, na podkladě srovnávací analýzy populačních trendů jasně ukazuje, že Ptačí směrnice napomohla ochraně mnoha nejvíce ohrožených ptačích druhů Evropy. Také díky existenci ptačích oblastí. Její závěry jasně ukazují, že důsledná a koordinovaná mezinárodní spolupráce přináší na poli nejenom druhové ochrany dobré výsledky. V situaci, kdy konstatujeme spornou nebo nízkou účinnost legislativních nástrojů v ochraně přírody na národní úrovni, je to obzvlášť důležité zjištění.

Vkročili jsme do druhé poloviny našeho předsednictví EU. Spojená Evropa nyní čelí mnohým obtížím. Ekonomická krize se prohlubuje, klimatická změna se již prokazatelně promítá do života nejenom ptáků. Druhá rozmanitost přes vynaložené úsilí a předsevzetí politiků, kteří se v roce 2001 zavázali v zemích EU její pokles do roku 2010 zastavit, stále klesá. Stojíme nyní před velmi důležitým krokem – obhájit a uhájit Ptačí směrnici (a také soustavu Natura 2000, resp. ptačí oblasti) před pokusy o její oslabení. V příštím roce, kdy bude Politický cíl 2010 velmi pravděpodobně vyhodnocen jako neúspěšný, k nim bezpochyby dojde. České předsednictví by mělo svého významného postavení využít a o důsledné naplňování Ptačí směrnice se zasadit.

Lukáš Viktora

■ **O filmy ČSO se zajímá televize.** V roce 2006 vznikly ve spolupráci ČSO s Janem Hoškem (scénář, střih, režie) a Mariánem Polákem (hlavní kameraman) dokumenty s ornitologickou tematikou. Oba naše filmy, Oblasti ptáků a lidské aneb Natura paradoxa? (38 minut), o ptačích oblastech, a Potřebujeme skřivana? (15 minut), o ohrožení polních ptáků intenzifikací zemědělství, se setkaly s příznivým ohlasem veřejnosti. Úvahy o jejich uvedení v některé z celoplošných televizních stanic byly proto namístě. Jednání s Českou televizí vyvrcholila začátkem března podpisem licenční smlouvy, a my se tak můžeme těšit na sledování našich filmů. Termíny vysílání zveřejníme na www.birdlife.cz.

■ **ČSO v pomyslném čele evropského BirdLife.** Předsednictví Evropské unii dostalo naši zemi do středu pozornosti. Také ČSO se těší zvýšenému zájmu jak evropské divize BirdLife International, tak i partnerů z členských zemí unie. Společně s bruselskou kanceláří jsme vydali tiskovinu Greening Europe, představující naše priority v oblasti ochrany druhové rozmanitosti, zemědělství a změny klimatu, která byla zaslána evropským partnerům BirdLife a příslušným unijním i domácím institucím. Oslovujeme naše poslance v Evropském parlamentu, budeme jednat s naším stálým zastoupením a připravujeme program pro 60 účastníků exkurze, která bude součástí červnového zasedání ředitelů centrálních úřadů ochrany přírody zemí EU v Praze.

■ **Seminář PECBMS v Praze.** Přes 60 odborníků z 27 evropských zemí se sešlo v lednu na

z terénu i z kanceláře

Foto: T. Bělka (BirdPhoto.cz)

třetím semináři projektu Celoevropský monitoring běžných druhů ptáků (Pan-European Common Bird Monitoring Scheme). Na semináři se diskutovalo možnosti dalšího rozvoje a směřování monitoringu, jako je zdokonalení existujících indikátorů pro běžné polní a lesní ptáky a vývoj nových pro další typy prostředí, jak podpořit nové monitorovací programy v Evropě nebo jak uplatnit a prosadit indikátory v politice jednotlivých zemí i v Evropské unii.

■ **Ptákem roku 2009 je skorec vodní (Cinclus cinclus).** Posláním kampaně Pták roku, kterou ČSO organizuje od roku 1992, je upozornit na zajímavé ptačí druhy a vybídnout veřejnost k jejich sledování a praktické ochraně. Skorec je svým způsobem života vázaný na rychle tekoucí čisté vodní toky bohaté na kyslík, v nichž vyhledává svou potravu – umí se totiž potápět a dokonce i chodit po dně. Ohrožuje ho zejména regulace vodních toků, budování vodních elektráren, odlesňování břehů a znečištění vody. Nejlepším způsobem, jak skorcům pomoci, je zachovat pestré krajiny protkanou přirozeně tekoucími potoky

a řekami s čistou vodou, nabízející dostatek vhodné potravy a hnízdních příležitostí.

■ **Úplný zákaz používání pesticidů obsahujících karbofuran v celé EU začal platit 13. 12. 2008.** Jedním z podkladů pro toto rozhodnutí byl i sběr údajů o otrávených ptácích v ČR (viz www.karbofuran.cz).

■ **Jednotný program sčítání ptáků** je stále vlajkovou lodí mezi výzkumnými programy ČSO. V roce 2008 vyšly tři články v prestižních světových ornitologických časopisech založené na datech JPSP, jejichž hlavním autorem je Jiří Reif (přehled viz <http://jpsp.birds.cz> a výtahy na webu ČSO). Český stát si u ČSO objednal tři odborné studie – indikátor ptáků zemědělské krajiny, indexy změn početnosti běžných druhů ptáků a posouzení vlivu klimatických změn na početnost ptáků. Takto získané prostředky umožnily zpracování mapového rozhraní do webové databáze, což usnadní provádění dalších detailních analýz v budoucnu.

■ **Časopis Ptačí svět získal dotaci MŽP.** Náš návrh projektu uspěl ve výběrovém řízení na poskytování dotací na rok 2009 ze státního rozpočtu pro projekty nestátních neziskových organizací v oblasti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, které přispívají k naplňování cílů Státní politiky životního prostředí. Díky této finanční injekci vám budeme moci přinést v podzimním čísle další atraktivní přílohu.

■ Články, jejichž verzi najdete na Internetu, jsou označeny v textu ☒.

Neobvyklé hnízdění kvíčal

Dne 5. 5. 2008 pořídil můj syn snímek neobvykle umístěného hnízda drozda kvíčaly (*Turdus pilaris*) na trámu ve štítě novostavby na okraji Bitětic, okr.

Foto: P. Hošek

Pelhřimov, asi 8 m vysoko. Ptáci začali se stavbou hnízda již 11. dubna, ale třikrát jim spadlo a teprve čtvrtý pokus byl úspěšný. V den pořízení snímku již ptáci seděli na plné snůšce. Asi o 10 m dále roste několik stromů, kde byla objevena další hnízda tohoto druhu: 1 na javoru, 2 na dubu a 1 na olši. O několik metrů dále je menší remízek, kde syn našel dalších 5 hnízd, ale připouští, že tam mohlo

hnízdit i více párů. Na lokalitu se dostal až 15. května. Hnízdo na budově již bylo prázdné a v okolí našel několik ještě špatně létajících mláďat. Tato však mohla pocházet i z hnízd na stromech v okolí.

I když kvíčaly v posledních letech pronikají do lidských sídel, obsazují především jejich okrajové části, kde hnízdí na stromech. Zatím mně není znám podobný případ hnízdění na budově. | **Vladimír Hošek, Kamenica nad Hronom, Slovensko**

Zimování ve svatebním šatu

Zajímavý host se objevil 2. 11. 2008 na poldru Žichlínek v Pardubickém kraji nedaleko Lanškrouna. Šlo o potáplice severní (*Gavia arctica*), v tuto roční dobu v nezvyklém svatebním šatu. Za slunečných dnů se potáplice i ožývala. Z počátku pobytu jemným opakovaným rraaa, případně rraao, později i tlumeným kňouravým hlasem vábících potáplic. S postupující

Foto: T. Bělka (birdphoto.cz)

zimou jsem kontroloval lokalitu a očekával, že potáplice odletí. Vůbec se k tomu neměla. V ledu na jezírku si udržovala 5 nezamrzlých pruhů (šířka 3 až 4 m, délka 15 až 25 m). Já jsem jim říkal ranveje. Ty udržovala následovně: rozběhla se po hladině, rozletla nízkým letem a na konci ranveje „plácákem“ přistála v tvořící se ledové

tršti. Tuto činnost provozovala naprosto rutinně a suverénně. Musela létat i v noci, jinak by voda v silném mraze a bezvětrí zamrzla.

V posledních prosincových dnech noční teploty klesaly na -10 °C. Tehdy již udržovala pouze 3 oka a byla pozorována i na ledu. Na Silvestra na poldru řádily desítky bruslařů. Potáplice si udržovala oko v ledu o průměru asi 2 metry, potápěla se i na 2 minuty pod led a úspěšně lovila rybky.

V silvestrovské noci se stala cílem útoku predátora (pravděpodobně lišky či psíka mývalovitěho). Na Nový rok ji našel vážně poraněnou žichlínský myslivec pan Vomočil. Ptáka mi předal a přes ošetření u veterináře potáplice v nočních hodinách uhynula.

Po řadě pozorování a zážitků stále zbývají některé nezodpovězené otázky: Proč byl pták na podzim ve svatebním šatu? Mimořádně v Polsku u Lublinu byla v listopadu 2008 též potáplice severní ve svatebním. U poblíž Žichlíneku pozorovaného jedince vše působilo dojmem, že pták přepěruje z jednoho svatebního šatu do druhého. Dalším otazníkem je, zda nebyl pokus o zimování způsoben skrytým handicapem tohoto jedince.

Ptáka pozorovalo nejméně 12 ornitologů a byly pořízeny stovky snímků dokumentujících jeho životní projevy. Potáplice se na poldru stala objektem zájmu občanů z blízkých obcí (většinou se chovali slušně a nazývali ji „kačenou se špičatým zobákem“). Myslím, že s některými zájemci o ptactvo se budu na poldru vídat i v budoucnu. Potáplice severní byla po dva měsíce ozdobou poldru a probudila i u laické veřejnosti zájem o ptactvo. A to není málo. | **Petr Moutelík**

Čím vyšší teplota, tím větší kanibalismus

Foto: A. Hay (rsps-images.com)

Mláďe chaluhy velké.

Že celkové oteplování působí na ptáky, je nepopiratelné, způsobů tohoto působení je ale mnoho a často mohou být až kuriózní. Největší je tomu v případě chaluhy velkých (*Stercorarius skua*). Tito ptáci hnízdí v arktických oblastech a při vyšších teplotách se ochlazují koupáním v jezerech. Čím vyšší je teplota vzduchu, tím více času stráví hnízdící dospělci koupáním.

Současné vyšší teploty vedou k úbytku hlavní potravy, ostnoploutvých ryb smačků mořských. A je-li málo smačků, zvyšuje se míra kanibalismu, kdy dospělí ptáci nakrmí svá vlastní mláďata mláďaty ze sousedního hnízda. To je ale možné jen v případě, že je rodiče od sousedního hnízda nezaženu. A právě zvýšená teplota vzduchu, nutící ptáky opouštět mláďata a létat se koupat, takovýto kanibalismus umožňuje.

Zdeněk Vermouzek podle Oswald et al.: Heat stress in a high-latitude seabird: effects of temperature and food supply on bathing and nest attendance of great skuas *Catharacta skua*. *Journal of Animal Biology* 39/2,163-169.

Vrabci ve městech jsou menší

Foto: S. Tranter(rsps-images.com)

Tým maďarských vědců zjistil, že vrabci domácí žijící ve městech jsou menší a hubenější než jejich příbuzní z venkovského prostředí. Tyto rozdíly zůstaly zachovány dokonce i po tom, co byli někteří ptáci vzati do zajetí a zásobeni neomezeným přísunem potravy. Autoři této studie předpokládají, že zjištěné rozdíly jsou způsobeny rozdíly ve výživě

mláďat nebo jinými ekologickými faktory, např. rozdílnými predančními tlaky ve venkovském a městském prostředí.

Zdeněk Vermouzek podle Liker et al. (2008): Lean birds in the city: body size and condition of house sparrows along the urbanization gradient. *Journal of Animal Ecology* 77, 789-795.

Změna klimatu už působí

Výsledky studie mezinárodního týmu vědců, na níž se podílela i Česká společnost ornitologická, ukazují, že ptačí druhy v Evropě, které by měly vlivem změny klimatu ubývat, již ubývají. A naopak druhy, u nichž bioklimatické modely odhadují, že jich bude přibývat, již svou početnost zvyšují. Nově vyvinutý indikátor změny klimatu pak ukazuje, že vliv změny klimatu na vybrané ptačí druhy přibližně od poloviny 80. let minulého století roste.

Pro své analýzy použili ornitologové dva nezávislé zdroje dat: modely potenciálních změn areálů rozšíření ptačích druhů z tzv. Klimatického atlasu hnízdního rozšíření ptáků v Evropě (viz Ptačí svět 1/2008), a informace o změnách početnosti běžných ptačích druhů v Evropě, získané v rámci programu

Foto: A. Hay (rsps-images.com)

Čejka chocholáta ubývá zřejmě i vlivem změny klimatu.

Pan-European Common Bird Monitoring Scheme (viz Ptačí svět 1/2006). Ze 122 druhů, které byly ve studii analyzovány (v Evropě hnízdí 526 druhů), by se u 30 druhů měly areály rozšíření zvětšit, avšak u zbývajících 92 druhů se předpokládá, že jejich areály budou menší.

V pomyslném žebříčku druhů, které by měly být změnou kli-

matu zasaženy nejhůře, figurují např. bekasina otavní, čejka chocholáta nebo sýkora lužní. Nejvíce profitovat by z ní měli např. stehlík obecný, vlha pestrá nebo hrdlička zahradní. Závěry studie se týkají hnízdních populací ptáků, nelze je tedy generalizovat např. na zimní období, a situace v Evropě jako celku – v jednotlivých zemích nebo regionech může být vývoj a stav populací odlišný.

Alena Klvánová podle Gregory R. D. et al. (2009): An indicator of the impact of climatic change on European bird populations. *PLoS ONE* 4(3), e4678.

Foto: D. Jirovský (wildbirdphoto.eu) - linduška luční

Poznáte lindušky?

Tomáš Brinke

Při otevření atlasu na stránkách s vyobrazením lindušek se na první pohled zdá, že většina druhů je od sebe téměř nerozeznatelná. Začínajícího ornitologa přepadne při pohledu na nevýrazně zbarvené ptáky určovací skepse a raději rychle přelískne na jiné obrázky. Přestože lindušky patří ke druhům, jejichž určování může za určitých podmínek činit potíže i zkušenějším ornitologům, v době hnízdění není správná determinace tak problematická. Během určování kromě zpěvu výrazně napoví zejména prostředí, v němž se lindušky vyskytují.

Nevýrazné zbarvení, skvrnitá hrud, bílá krajní ocasní pera a u některých druhů dlouhý zadní dráp – tímto výčtem lze v krátkosti charakterizovat společné znaky lindušek. Méně nápadní zástupci rodu *Anthus* jsou částečně ve stínu známějších a pestřeji zbarvených konipasů, s nimiž jsou řazeni do společné čeledi. Životní projevy většiny druhů lindušek jsou si podobné. Samci při letu nad hnízdištěm zpěvem obhajují svá teritoria, hledání potravy a hnízdění probíhají výhradně na zemi. V nárocích na prostředí se jednotlivé druhy odlišují. Zatímco jeden druh hnízdí na vysokohorských loukách, druhý obsazuje písčité pole a úhory, další vyhledává vlhké louky a rašeliniště, pro jiný druh jsou hnízdištěm řídké lesy a paseky.

V České republice hnízdí čtyři druhy lindušek, přičemž dva druhy patří mezi běžné. Nejhojnější je linduška lesní. Zbarvením se nepatrně odlišuje od velmi podobné lindušky luční smetanově nažloutlou hrudí. Její zpěv je velmi nápadný. Od dubna se ozývá na lesních pasekách a okrajích z vrcholků stromů, přičemž během zpěvu vzlétá do výše a při klesání s nezaměnitelným trylkem cíá cíá cíá dokončuje zpěv při dosedání na jiný či původní strom, z něhož vzlétla.

Vzhledem velmi podobná linduška luční hnízdí nejčastěji na vlhkých nesečených loukách, pastvinách a rašeliništích. Setkáme se s ní zejména ve vyšších polohách. Její nenápadné zbarvení se vyznačuje bělavou hrudí a olivovými boky. Zpěv je přednášen za letu jako řada stejných tónů, které se ke konci zrychlují. Na přeletech se ozývá krátkým vábením. Nejčastěji usedá na zemi, ale s oblibou využívá jako posedy i nízké osamocené stromy a keře, elektrické dráty a ohrady. Vzácně u nás i zimuje.

Linduška horská je vzácným druhem subalpínského a alpínského pásma našich nejvyšších pohoří, pravidelně ji zastihneme pouze v Krkonoších a Jeseníkách. Ve svatebním šatě je nápadná narůžovělou hrudí bez skvrnitých kresby, bílým nadočným proužkem a tmavými nohama. Zpěv je částečně podobný lindušce luční, se kterou se na našich hnízdištích vyskytuje společně. Na tahu a vzácně i v zimním období se v malých počtech může zdržovat na březích rybníků nebo zaplavených loukách.

Linduška úhorní je největší z našich lindušek, s vysokými světlými nohama působí štíhlým dojmem. Dříve hojněji hnízdila v nížinách na úhorech a v polích. Posledními pravidelnými hnízdišti jsou dnes již pouze výsypky v Podkrušnohoří. Staří ptáci se vyznačují neskvřnitou hrudí, jednobarevnými zády a tmavým proužkem táhnoucím se přes oko. Mladí ptáci mají hrud' skvrnitou a záda čárkovaná. Samec je nápadný zpěvem, během něhož v obloucích vlnovitě obletuje teritorium.

Linduška rudokrká přes naše území pouze protahuje. Na jaře, kdy ptáci ve svatebním šatě vynikají načervenalým hrdlem, se ojedinělá hejtnka zastavuje na březích rybníků a vlhkých loukách. Při podzimním tahu je méně nápadně zbarvená a častěji uniká pozornosti. Od lindušky luční ji odlišuje skvrnitý kostřec a hustě čárkovaná záda se dvěma bělavými proužky.

Na následující dvoustraně je vyobrazeno všech pět druhů lindušek s upozorněním na hlavní určovací znaky. Nahrávky hlasů pořízené Pavlem Pelzem naleznete na webových stránkách Ptačího světa. Věříme, že vám budou alespoň částečně nápomocny při určování lindušek v terénu. ☒

Určování v přírodě

Ilustrace: Jan HOŠEK

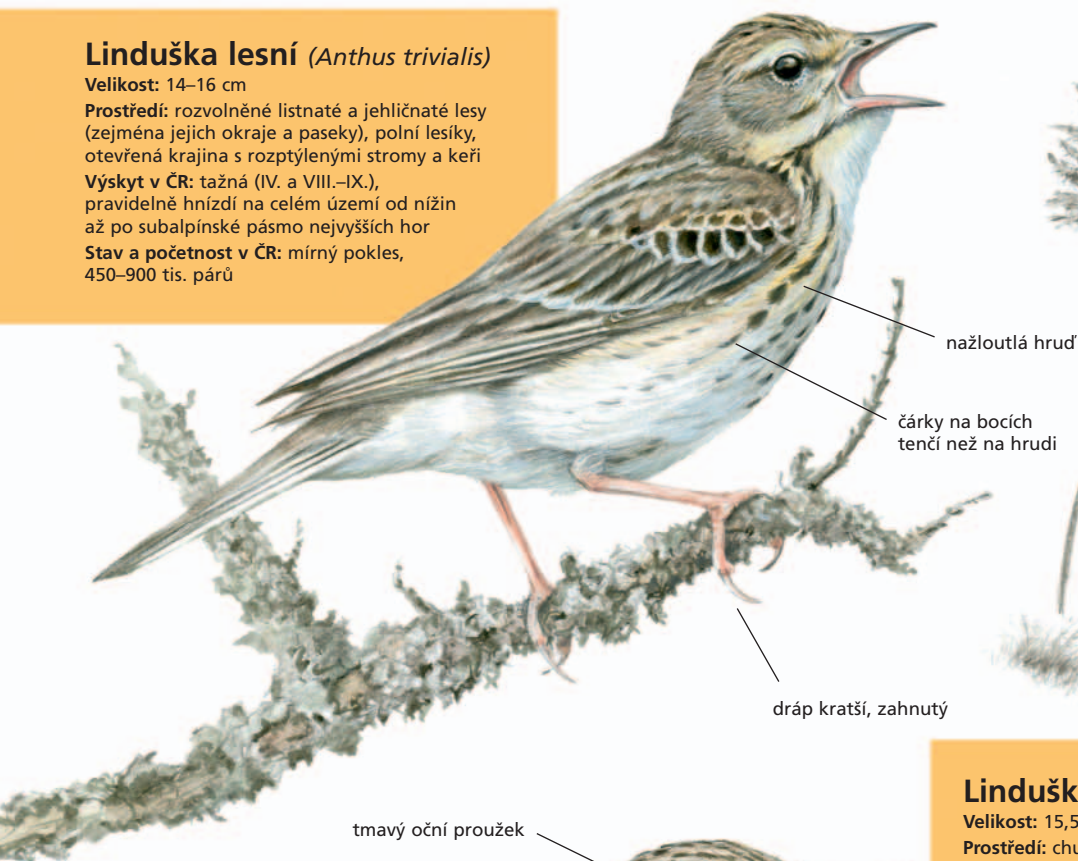
Linduška lesní (*Anthus trivialis*)

Velikost: 14–16 cm

Prostředí: rozvolněné listnaté a jehličnaté lesy (zejména jejich okraje a paseky), polní lesíky, otevřená krajina s rozptýlenými stromy a keři

Výskyt v ČR: tažná (IV. a VIII.–IX.), pravidelně hnízdí na celém území od nížin až po subalpínské pásmo nejvyšších hor

Stav a početnost v ČR: mírný pokles, 450–900 tis. párů

Jak při zpěvu létají?
a) linduška lesní
b) linduška luční
c) linduška úhorní

tmavý oční proužek

dosp.

záda bez čárek

hrud' bez skvrn

světlé nohy

dráp kratší

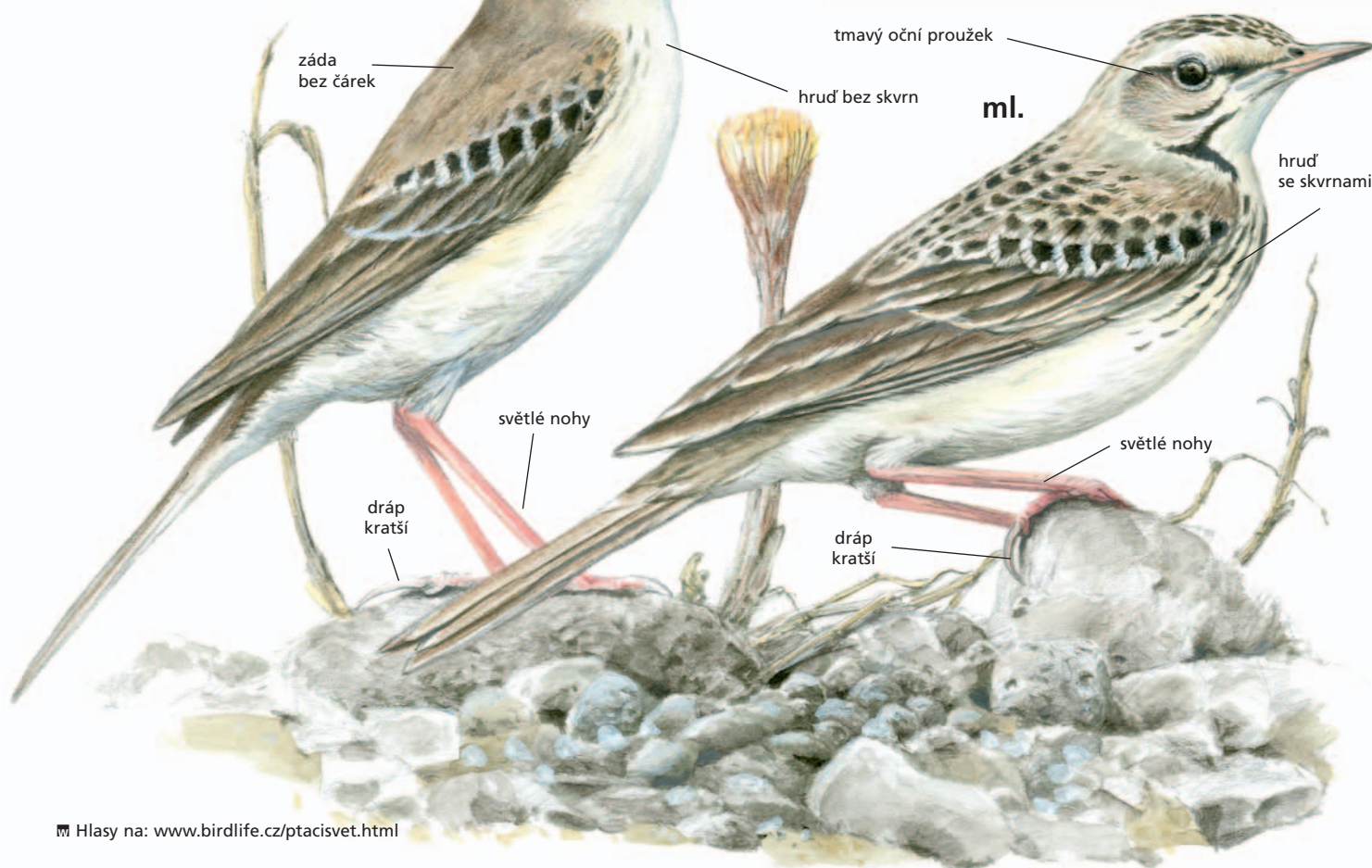
Linduška úhorní (*Anthus campestris*)

Velikost: 15,5–18 cm

Prostředí: chudá písčité pole, úhory, obnažené písčné a kamenité plochy s řídkou vegetací

Výskyt v ČR: tažná (IV.–V. a VIII.–IX.), nepočetně hnízdí v nižších polohách, poslední pravidelná hnízdiště jsou výsypky po povrchové těžbě v Podkrušnohoří

Stav a početnost v ČR: silný pokles, 20–40 párů

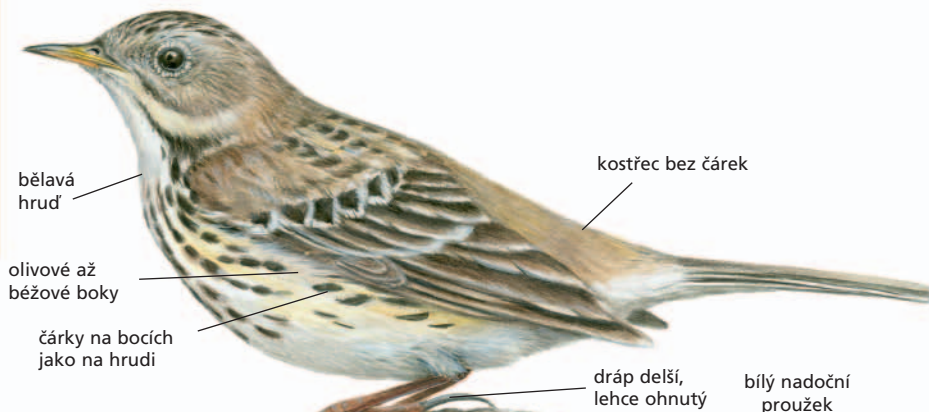
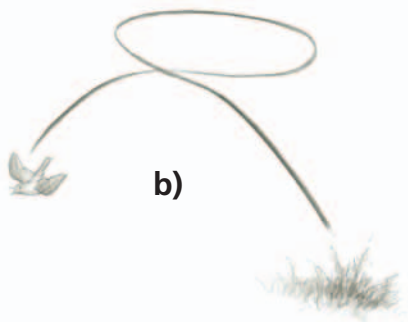
Linduška luční (*Anthus pratensis*)

Velikost: 14–15,5 cm

Prostředí: vlhké louky a pastviny, rašeliniště, imisní holiny

Výskyt v ČR: tažná (III.–IV. a IX.–XI.), pravidelně hnízdí asi na polovině území zejména ve vyšších polohách; vzácně i zimuje

Stav a početnost v ČR: mírný nárůst, 35–70 tis. párů

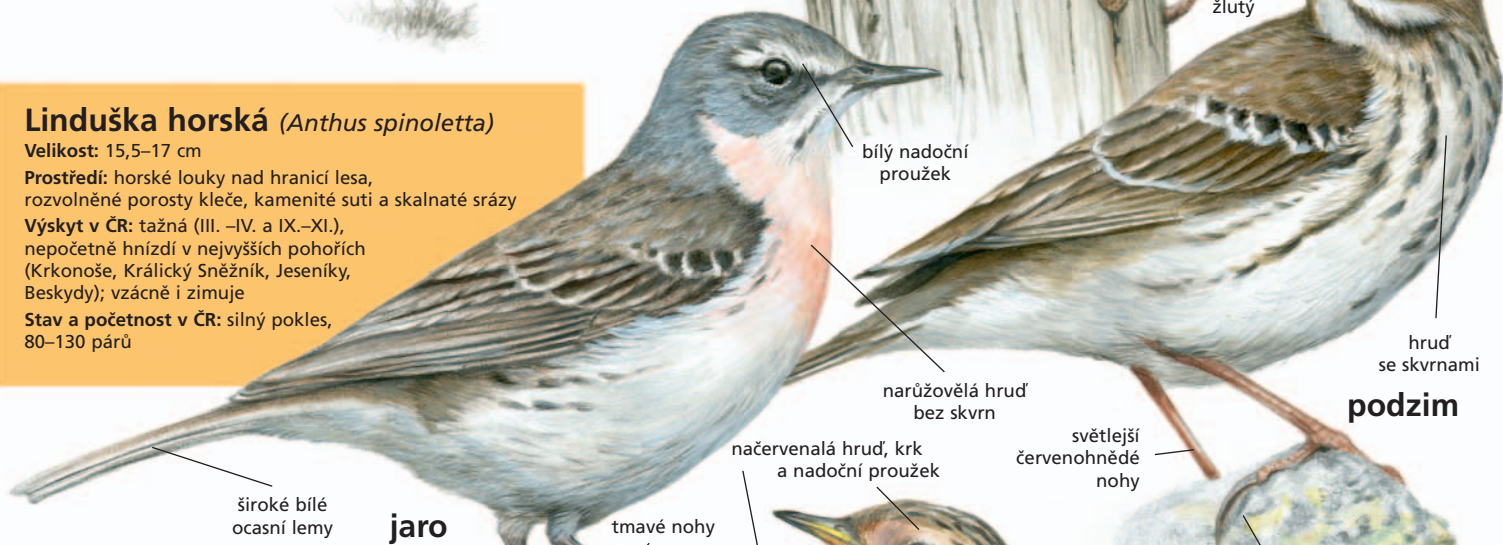
Linduška horská (*Anthus spinoletta*)

Velikost: 15,5–17 cm

Prostředí: horské louky nad hranicí lesa, rozvolněné porosty křele, kamenité suti a skalnaté srázy

Výskyt v ČR: tažná (III. –IV. a IX.–XI.), nepočetně hnízdí v nejvyšších pohořích (Krkonoše, Králický Sněžník, Jeseníky, Beskydy); vzácně i zimuje

Stav a početnost v ČR: silný pokles, 80–130 párů

jaro

podzim

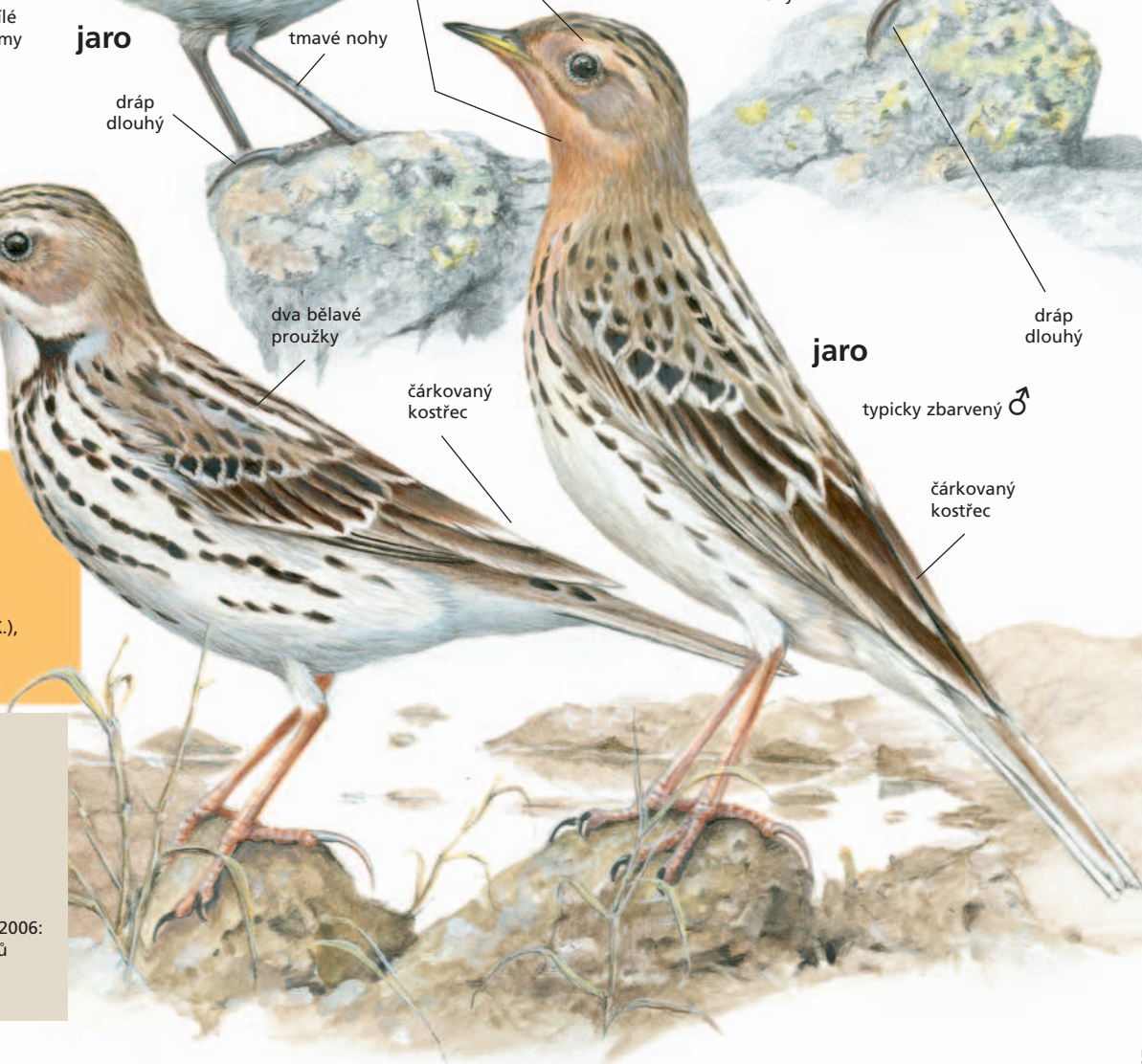
podzim

Linduška rudokrká (*Anthus cervinus*)

Velikost: 14–15 cm

Prostředí: za tahu vlhké louky, pole a břehy rybníků

Výskyt v ČR: tažná (IV.–V. a IX.–X.), nehnízdí, přes naše území jen pravidelně protahuje

Literatura

Hudec K. a kol. 1983: Fauna ČSSR, Ptáci 3/1, Academia Praha

Svensson L., Grant P. J. 2004: Ptáci Evropy, severní Afriky a Blízkého východu, Svojtka & Co., Praha

Šťastný K., Bejček V. a Hudec K. 2006: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003, Aventinum Praha

Foto: P. Mudra

Významné ptačí území Žehuňský rybník – Obora Kněžičky

Lubor Urbánek a Miroslav Jelínek

Při pohledu na Žehuňský rybník s bohatě vyvinutými litorálními porosty si řada ornitologů připomene jednu z významných ornitologických lokalit rozkládající se na pomezí středních a východních Čech.

Žehuňský rybník byl založen v roce 1492 na řece Cidlině a s rozlohou 258 ha patří mezi desítku největších českých rybníků. Rozsáhlé litorální porosty, malá hloubka a několik ostrůvků vytvářejí vhodné podmínky pro hnízdění mnoha druhů ptáků vázaných na rákosiny. V území se nacházejí další čtyři menší rybníky, z nichž je významný především Dlouhopolský rybník s bohatým litorálem a botanicky hodnotnými loučkami, které vznikly snižováním původní rozlohy rybníka. Nešetné vyhrnutí rybníka v 60. letech minulého století však poněkud snížilo jeho ornitologický význam. V Oboře Kněžičky je největším rybníkem Kopicácký rybník s pozůstatky starých původních dubů a dále se zde nacházejí dva Čihadelské rybníčky, dnes upravené pro sportovní rybolov.

Na svědecké terase nad Žehuňským rybníkem se rozkládá 680 ha velká Obora Kněžičky ze 17. století založená k chovu daňků a muflonů a v minulých letech určená také k chovu bílých jelenů. Obora je tvořena převážně teplomilnými doubravami, proslulé jsou porosty dubu šípáku na jižních svazích. V oboře se konaly pokusy s chovem bažantů královských a krocanů divokých, ale nejproslulejším ptačím druhem byl nesporně mandelík hajní. V 60.–70. letech 20. století zde hnízdila silná populace těchto nádherných ptáků, poslední zde byl pozorován roku 1992. V posledních letech se v oboře usadil pár orlů mořských, který zde se střídavými úspěchy hnízdí.

V zimním období je možné na Žehuňském rybníku pozorovat až sedm jedinců těchto majestátních dravců.

Mezi Žehuňským rybníkem a Oborou Kněžičky se na příkrých stránkách nacházejí lesostepi. Tato stanoviště doplňují bohatou mozaiku prostředí, která je důvodem pestrosti ptačích druhů – v území bylo zaznamenáno více než 260 druhů avifauny ČR (počítáme-li i druhy introdukované, 145 druhů zde hnízdí).

V roce 1989 byla lokalita zařazena do seznamu Významných ptačích území. V roce 2004 byla vyhlášena ptačí oblastí soustavy Natura 2000,

Foto: L. Urbánek

Foto: L. Urbánek

jejímiž kritériovými druhy jsou bukáček malý a chřástal kropenatý. Výskyt obou druhů je každoročně monitorován, pozornost je zaměřena i na další druhy, jako jsou bukač velký, chřástal malý, moták pochop, orel mořský a slavík modráček.

Bukáček malý je v posledních letech běžným obyvatelem rákosin, zejména v místech, kde porost litorálu doprovázejí vrby. Stavy mírně stoupají a dnes je zjišťován v počtu 6–12 párů. Opačný trend je bohužel u chřástala kropenatého, u něhož v roce 2003 došlo k výraznému poklesu a v současnosti jsou registrováni jen 1–2 volající samci ročně. Jednou z příčin je nedostatečný management ostřicových luk a nevysoký zájem orgánů ochrany přírody o zlepšení jeho stavu.

U dalších monitorovaných druhů je situace celkem příznivá. Zejména chřástal malý zde dosahuje jako na jediném místě v ČR minimální počet-

Foto: M. Jelínek

Chřástal malý byl v roce 2008 zjištěn i na Dlouhopolském rybníku.

nosti (6 párů) splňující kritérium pro zařazení jako předmětného druhu ptačí oblasti. Zajímavostí je hnízdění hýlů rudých, kteří zde nepravidelně hnízdí v nejnižší nadmořské výšce v ČR či pravidelně hnízdění lindušek lučních. Na tahu se pravidelně vyskytují opravdové ptačí vzácnosti, jako je rákosník ostřicový, linduška rudokrká nebo bekasina větší.

Ne u všech druhů jsou však početní stavy příznivé. Přes více než 100 let byl Žehuňský rybník proslulý bohatými koloniemi racků chechtavých, poslední kolonie zde ale zanikla v roce 2002. V souvislosti s tím se značně snížil počet protahujících rybáků i hnízdících potápivých kachen a zcela vymizela potápka černokrká. Současné rybářské hospodaření a problémy s plašením kormoránů měly za důsledek drastický pokles počtu vodních ptáků o více než 50 %. Velkým problémem posledních let je i přemnožená černá zvěř.

Další informace o Ptačí oblasti Žehuňský rybník – Obora Kněžíčky lze získat na <http://zehunskyrybnik.webnode.cz>. 🐾

Kroužkování ptáků na Žehuňském rybníku

Žehuňský rybník patří mezi významné kroužkovací lokality u nás. Historie výzkumu ptačí migrace a chování za pomoci hliníkových kroužků tu má dlouhou tradici. Krátce po vzniku samostatné Kroužkovací stanice v roce 1934 zde začali značit ptáky Václav Červinka a Bedřich Karel Kinský. Počty okroužkovaných ptáků nebyly tehdy velké, přesto se v roce 1937 podařilo získat i v dnešní době unikátní zpětné hlášení potápky roháče z Itálie. Hlavní pozornost se soustředila až do konce padesátých let minulého století na kroužkování mláďat racků chechtavých v koloniích. Zde označení rackové byli později zjištěni dokonce až v Maroku, Alžíru či Turecku.

Od roku 1990 je v první polovině srpna organizována odchytová akce ptáků v rákosinách. Za uplynulých 19 ročníků bylo okroužkováno 20 771 ptáků. V roce 1997 přibyla ještě jarní odchytová akce na přelomu dubna a května. Od roku 2005 pak probíhá i odchyt ptáků v rámci celoevropského programu CES (Constant Effort Sites). Z těchto odchytů pocházejí i první zpětná hlášení pěvců z Afriky – vlastovky z Malawi a rákosníka obecného z Mauretánie. V květnu 2006 tu byl chycen rákosník zpěvný označený v Národním parku Tsavo v Keni. | 🐾

Foto: M. Jelínek

V roce 2006 byl podruhé v České republice chycen strnad malinký.

Foto: M. Jelínek

Jen díky odchytu v rákosinách byl zaznamenán občasný průtah jednoho z nejvzácnějších evropských pěvců – rákosníka ostřicového.

**Autory všech článků na této dvoustraně jsou
Lubor Urbánek a Miroslav Jelínek**

Klenoty rákosin

Většina pěvců žijících v rákosinách je nenápadně zbarvená. Přesto i v tomto nepřehledném biotopu lze zaznamenat pestřeji vybarvené druhy.

Sýkořice vousatá hnízdí na Žehuňském rybníku pravidelně minimálně od roku 1984 a početnost kolísá v jednotlivých letech od 2 do 10 hnízdících

párů. Na podzim a v zimě se lze setkat s většími hejnkami (maximálně 120 jedinců), kdy místní sýkořice doplňují podle výsledků kroužkování jedinci z Německa a Polska. V posledních letech se objevují i ptáci označení v hnízdění době na Novozámeckém rybníku v severních Čechách.

Od přelomu března a dubna se v rákosinách ozývá slavík modráček. Jeho první hnízdění tu bylo prokázáno v roce 2003 a v posledních třech letech je zjišťováno již 11 až 16 zpívajících samců. | 🐾

Počátkem devadesátých let během příprav na vyhlášení IBA Jeseníky se v souladu se soudobými poznatky zvažovaly možnosti, jak přimět sokola stěhovavého k návratu do jeho historických hnízdišť v Hrubém Jeseníku. Zásadou ochranných projektů, zejména u našich západních sousedů v Rakousku a Německu, se situace pro populace sokolů vyvíjela až nečekaně příznivě a jejich stavy každoročně utěšeně narůstaly.

revírníci, dobrovolní spolupracovníci a svého času byla využita i akce Falco. Na ostrahu jsou čerpány rovněž prostředky z Programu péče o krajinu MŽP. Po těchto přípravách postupně narůstala nervozita, protože každým rokem přibývalo hlášení o novém zahníždění sokolů v Labských pískovcích, Broumovsku i jinde, jen Jeseníkům se sokoli stále vyhýbali. Koncem devadesátých let se však už jednotliví ptáci začínali čím dál častěji objevovat v lokalitách i v hnízdní sezóně.

2006 přibývá třetí lokalita. Stoupající trend potvrzuje zahníždění pěti párů v roce 2007 a v roce minulém to bylo již sedm párů. Všechna mláďata se kroužkují jedním odcítacím kroužkem a jedním kroužkem Národního muzea. Dosud jich takto bylo označeno 43, jedno zpětné hlášení z Francie potvrzuje obvyklý směr tahu našich populací.

Z dosavadních zkušeností v Jeseníkách vyplývá, že zásadním faktorem úspěšného hnízdění sokolů stěhovavých na tomto území

Úspěšný návrat sokolů do Hrubého Jeseníku

Proto začal i na Správě CHKO Jeseníky převažovat racionální názor, že snažit se o stejné projekty s nesrovnatelně omezenějšími prostředky nemá reálnou perspektivu. Logicky se očekávalo, že sokoli budou po dosažení určitých stavů expandovat ze západní Evropy na sever a vyhledávat nová hnízdiště. S trochou nadsázky lze říci, že jsme využili mimořádně příznivých okolností a nechali věcem volný průběh.

Nečekalo se ovšem se založenými rukama. Provedla se revize všech historicky známých a ověřených hnízdišť (celkem 20), z nichž byly vytipovány lokality, které dravci pro hnízdění preferovali již v minulosti nejčastěji. Ve spolupráci s příslušnými lesními správami byl na těchto vybraných lokalitách proveden nezbytný management, tj. odkácení a odclonění vhodných skalních útvarů, do plánovaného monitoringu a ostrahy potenciálních hnízdišť byli vtaženi

Foto: L. Hajný

Mladí sokoli na klasickém hnízdě po krkavci velkém.

První zahníždění po třiceti letech bylo ověřeno v roce 2001, bohužel bylo neúspěšné, mláďata byla pravděpodobně predována jestřábem. Nicméně očekávání se začínala naplňovat hned další rok, kdy vyhnízdlily dva páry, každý se třemi mláďaty, které také vyvedly. Další tři sezóny na stejných lokalitách byly úspěšné ze dvou třetin, od roku

je jeho geografická poloha s dostatečnou nabídkou potravy a hnízdních možností. Zběžnou kontrolou zbytků potravy na hnízdech se ukazuje, že v ní absolutně převládají polští poštovní holubi, kteří ve velkém počtu přes Jeseníky v obou směrech protahují. Jeseničtí sokoli, dá-li se to tak říct, jsou tedy „dotováni“ přeshraničně – jednou z jihu a západu potomky původně vysazovaných jedinců, podruhé servisem snadno dostupné potravy ze severu. Když k tomu přičteme vhodná kontrolní a managementová opatření, neměla by být nově se tvořící jesenícká populace sokola stěhovavého ve své prosperitě ohrožena. Zároveň je třeba s opatrností říct, že je to dobrá cesta k její stabilizaci. I bez nákladných a neefektivních pokusů o reintrodukce. ■

Ladislav Hajný, Správa CHKO Jeseníky

Jeřábi popelaví v Jizerských horách

Jeřáb popelavý je druh známý především z bažinatých oblastí, u nás dosud jen z rákosových a orobincových porostů rybníků. Proto bylo pro všechny velké překvapení, když se od roku 1999 množila pozorování tohoto druhu z náhorní plošiny Jizerských hor v nadmořské výšce 800–900 m. A to nejen v době migrace, ale také v hnízdní době. Později jsme dostali zprávy, že v tomto roce bylo náhodně nalezeno hnízdo jeřábů v porostu kosodřeviny v Polsku jen asi 200 m od našich hranic. Od roku 2000 je možné na téže lokalitě pravidelně pozorovat dva páry. Mnoho pozorování bylo zaznamenáno také na dalších nadějných lokalitách. V dalších letech přibyl třetí pár o několik set metrů dále. Jeden z těchto párů se v hnízdní sezóně po většinu času zdržuje na české straně, a lze tedy předpokládat, že zde i hnízdí. Hnízdo však nikdy nebylo aktivně hledáno. Všechny tři páry hnízdí v hustých

Foto: V. Vajskebr

porostech kosodřeviny a úspěšné vyhníždění je signalizováno až pozorovanými mláďaty. Teprve v roce 2008 se jeřábi osmělili natolik, že si hnízdo vybudovali na poměrně dobře viditelném místě – totiž na ostrůvku uprostřed rašelinného jezírka. Takže hnízdo se dvěma vejci bylo, opět náhodně, nalezeno Václavem Vajskebrem. Od loňského roku se tedy tušení změnilo v jistotu a hnízdění jeřábů v nadmořské výšce cca 905 m bylo prokázáno. Jedná se o zdaleka nejvýše položené hnízdo u nás. Na rozdíl od nížinných populací je celý průběh hnízdění o dva měsíce posunutý, jeřábi zde začínají hnízdit až v průběhu května, dříve jim to sněhová pokrývka nedovolí. Časový průběh i prostředí tak mnohem více připomínají daleký sever, se kterým měla většina lidí jeřáby ještě donedávna spojené. I proto jsou květnová rána na Velké Jizerské louce tak krásná. Stačí zavřít oči, poslouchat a vnímat. Vůně rašeliny, do daleka se nesoucí troubení jeřábů spolu s bubláním tetřívku a třeba kvorkáním sluky vás rázem přenesou o mnoho tisíc kilometrů severněji. ■

Martin Pudil

Zimování bukače velkého

Bukač velký u nás vzácně hnízdí a velice vzácně i přezimuje. Zimující bukači ale často končí neslavně – vážným problémem je pro ně zamrznutí vod v tužších zimách, se kterým se vyrovnávají mnohem hůře než příbuzné volavky popelavé. Zesláblí či uhynulí ptáci pak bývají nalézáni i na netypických místech – v několika případech byli odchyceni dokonce i ve městech. Úspěšné přezimování tohoto druhu u nás je možné pouze na nezamrzajících vodách s dostatečnou potravní nabídkou (drobné rybky). Takto úspěšně zimovali dokonce dva bukači velcí v poměrně tuhé a dlouhé zimě 2005/2006 na stoce mezi rybníky Velký Tisý a Koclířov na Třeboňsku. Jednoho z nich se podařilo koncem března 2006 odchytit a označit barevným odečítacím kroužkem A 01 (viz foto). Tento jedinec byl pak na stejném místě zjištěn i v zimě 2007/2008 a letos koncem ledna tamtéž vyfotografován ředitelem Správy CHKO Třeboňsko Josefem Hláskem. Tato pozorování ukazují na opětovné využívání jednou zvoleného osvědčeného zimoviště. Navíc je to teprve druhé (resp. třetí) zpětné hlášení našeho bukače, při němž byl označený pták zaznamenán živý.

Tato zpráva a fotografie budí i malou vzpomínkou na ornitologa, kroužkovatele a velkého znalce volavkovitých Petra Hůlku, který nás letos v únoru náhle opustil. | *Jaroslav Cepák*

Foto: J. Cepák

Foto: D. Horal

Biotop, ve kterém nocovaly miliony jikavců.

Obrovské nocoviště jikavců v Rakousku

Foto: J. Bohdal (naturfoto.cz)

Jikavec severní.

Před Vánoci 2008 se ve Štýrsku objevilo obrovské hejno jikavců. V lesíku poblíž městečka Feldbach jich podle odhadu rakouských ornitologů nocovalo přes čtyři miliony. Díky semennému roku buku měli jikavci dostatek své oblíbené zimní potravy – bukvic, za kterými létali až 50 km. Vlastním nocovištěm byl středněvěký lesík s převahou smrku a jedle a vtroušeným bukem, dubem a borovicí v nadmořské výšce

300 m. Většina ptáků nocovala na ploše asi dva hektary. Pod stromy byla taková vrstva trusu, že měl člověk při chůzi pocit, jako by chodil po rašelině. Vzduch připomínal zverimex. Před hlavním sletem se na místě objevili dravci, kteří se snažili jikavce ulovit: bylo zde pozorováno současně až 10 krahujců, 9 kání, jestřáb, dřemlík, pravidelně lovili dva sokoli stěhovaví, ze sov kalous ušatý a výr velký. Masový přílet začínal asi hodinu před setměním a obrovská hejna ptáků předváděla ve vzduchu naprosto neuvěřitelné manévry. Štýrští kroužkovatelé zde dosud odchytily přes 2 200 ptáků.

Podobná velká hejna jsou známa i z minulých let. V Ptáčím světě 1/2005 jsme psali o milionovém hejnu ve Slovinsku v prosinci 2004. V zimě 2006/2007 se milion jikavců držel ve Švýcarsku a letos – současně s rakouskou lokalitou – nocovalo asi 1,5 milionu jikavců u Gelnice na východním Slovensku.

Nocoviště ve Štýrsku navštívila v polovině února i výprava ornitologů z jižní Moravy. ➤

David Horal podle údajů z internetu, sdělení rakouských ornitologů a vlastních zážitků

Atraktivní zimní hosté na Přerovsku

Zimní období 2008/2009 přineslo na Přerovsku několik zajímavých dlouhodobých pobytů atraktivních druhů ptáků. Nejprve se v polovině října objevil na Tovačovsku mladý jeřáb popelavý. Svoji potravu pravidelně vyhledával na poli u Oplocan v blízkosti cesty. Rychle si zvykl na projíždějící auta, což se mu nakonec stalo osudným, protože pod jedním z nich 14. listopadu zahynul.

Za několik dnů se překvapivě objevil další mladý jeřáb popelavý, tentokrát v Tovačově na poli v blízkosti rybníka Kolečko. Přidal se k hejnu volavek popelavých a společně s nimi úspěšně hledal potravu i v hlubokém sněhu. V lednu dokonce začal předvádět vydatným volavkám zasnubní tance. Hejno se pravidelně přidávalo ke stádům srn, což přinášelo opravdu nešední podívanou.

Významným zimovištěm vodních ptáků je i nezamrzající soutok Strhance a Bečvy v centru Přerova. Dospělí i děti zde pravidelně krmí stovky divokých kachen, mezi kterými se kromě racků objevují i labutě velké a lisky černé. Při troše štěstí bývají k vidění i ledňáčky říční.

Koncem listopadu se objevil i hvízdák eurasijský. Po počáteční pastvě na travnatých březích přišel na chuť rohlíkům, a tak nakonec zůstal.

Počátek února přinesl další překvapení. Najednou se na soutoku objevila dospělá husa velká a již zůstala. Moravský ornitologický spolek

– středomoravská pobočka ČSO využil výskyt obou ptáků k propagaci ornitologie v médiích, a tak je možné potkávat rodiny s dětmi, které soutěží v tom, kdo nejdříve najde hvízdáka a husu.

Nezklamala ani populární Princezna Zpěvanka, labuť zpěvná 7R42. Ta byla k vidění na rybníce v nedaleké Chropyni a po jeho zamrznutí se přesunula na řeku Moravu do Kroměříže. ➤

Adolf Goebel

Foto: A. Goebel

Zimující jeřáb popelavý se přidával ke společnosti srn.

Digiscoping – fotografování přes dalekohled

Robert Doležal

Stačí zapátrat v paměti a každému z nás, kteří se věnujeme ornitologii či birdwatchingu, vytane na mysli spousta neobvyklých pozorování, která jsme si z nedostatku jiných technických možností mohli uchovat pouze v terénním zápisníku a ve vzpomínkách. Doba ale pokročila a k výbavě dnešního ornitologa už patří stativový dalekohled a často také digitální fotoaparát. Stačí pak malý krůček a nápad, který se překvapivě nezrodil v hlavě vynálezavého našince – i když to není vyloučené, ale v černovlasé šešulce Laurence Poha. Tento Malajec přiložil malý digitální kompaktní fotoaparát k okuláru stativového dalekohledu a zkusil přes něj pořídit pár fotek dravce sedícího na větvi vzdáleného stromu, ke kterému se jinak nemohl dostat. Tak se zrodil **digiscoping**.

Digiscoping se začal lavinovitě šířit zvláště pak v tradičních birdwatcherských zemích západní Evropy. Každý chtěl umět dokumentovat svá pozorování jen za použití toho, co do terénu běžně nosí. Přitom fotografie pořízené přes dalekohled mohou být překvapivě kvalitní a klasickou zrcadlovku s dlouhým sklem digiscopingové sestavy hravě překonají neuvěřitelnou ohniskovou vzdáleností, které dosahují. Ovšem chce to vědět, jak na to.

pak nabídnou maximální ohniskovou vzdálenost 600 mm, resp. 800–1200 mm – v tom je právě ten obrovský rozdíl; a to jsme použili jen nejmenší zvětšení stativáku. Zkuste si spočítat, jaká by byla výsledná ohnisková vzdálenost při 60násobném zvětšení dalekohledu. Ano, bylo by to až 6 120 mm. Podobná sestava je ale velice náchylná k vibracím, které obraz v hledáčku rozkmitají a rozmazou. Proto se k propojení fotoaparátu a dalekohledu

používají nejrůznější adaptéry, jejichž nabídkou reagují sami výrobci pozorovací optiky (např. Nikon a Swarovski) na zájem veřejnosti. Některé adaptéry umožňují současné pozorování i fotografování jednoduchým a rychlým odklopením fotoaparátu od okuláru. Existují také tubové adaptéry, které umožňují k tělu stativového dalekohledu zbaveného okuláru připevnit tělo digitální zrcadlovky bez objektivu. V tomto případě získáme sestavu o pevné ohniskové vzdálenosti asi 800 mm, kdy nám tělo stativového dalekohledu v podstatě simuluje funkci teleobjektivu bez možnosti nastavení clony. Expozici pak ovlivňujeme jen rychlostí uzávěrky fotoaparátu (expozičním časem) a změnou nastavené citlivosti snímače (ISO). Obecně se dá říct, že kompaktní fotoaparát je vhodnější k digiscopingu než zrcadlovka.

Návody a tipy

Vinětace

Abychom předešli výrazné vinětaci, je třeba zvolit fotoaparát, který má průměr objektivu

Foto: R. Doležal

Obr. 1a, 1b: Dvě ukázky fungujících sestav pro digiscoping

První sestava: 1 – stativový dalekohled Yukon 6-100 x 100, 2 – posuvný adaptér k připevnění digitálního fotoaparátu od firmy Binox, který pouze přiblíží objektiv digitálu k okuláru dalekohledu, 3 – digitální fotoaparát Olympus Camedia C-4000 ZOOM

Druhá sestava: 1 – stativový dalekohled Swarovski ATS 80HD, 2 – adaptér DCA firmy Swarovski, 3 – digitální fotoaparát Canon PowerShot A95 pevně spojený s adaptérem, který se na okulár dalekohledu nasazuje.

Jak na to?

Základem je kvalitní stativový dalekohled upevněný na robustním stativu a kompaktní digitální fotoaparát, který má průměr objektivu tak malý, aby zhruba odpovídal průměru okuláru dalekohledu – oba průměry ovlivňují vinětaci, tj. rozsah černého zbarvení na okrajích snímku. Když se fotoaparát dostatečně přiblíží k okuláru, dokáže s použitím autofokusu sám přes dalekohled zaostřit. Získáme tím vlastně fotografickou sestavu, při níž se zvětšení dalekohledu násobí použitou ohniskovou vzdáleností digitálu přepočtenou na velikost kinofilmového políčka. Pro jednoduchost: udávali výrobce ohniskovou vzdálenost kompaktního po přepočtu v hodnotách 34–102 mm a použijeme-li jeho maximální zvětšení s 20násobným zvětšením stativového dalekohledu, tak získáme výslednou ohniskovou vzdálenost rovnající se 2 040 mm. Nejdražší teleobjektivy vám

Foto: Swarovski Optik

Obr. 2a, 2b: Odklopný adaptér DCB firmy Swarovski, který umožňuje velice rychlý přechod mezi pozorováním a fotodokumentací.

Obr. 3: Ukázka rozdílné vinětace snímků při použití různého vybavení

Foto: R. Doležal

Fotografie vlevo je pořízena přes Yukon 100x gitálem Olympus Camedia C-4000 ZOOM. Obraz je velice nekvalitní, vinětace velká. Druhá fotografie je digitálem Canon PowerShot A95 přes Swarovski ATS 80HD při minimálním zvětšení fotoaparátu. Vinětace zůstává, ale má ostré hranice. Obraz je ostrý. Třetí fotografie je pořízena stejnou sestavou s plně vyzoomovaným fotoaparátem. Vinětace je zcela potlačena.

stejný nebo menší, než je průměr okuláru. První sestava na obrázku 3a měla značnou vinětaci právě díky velkému průměru čočky objektivu. Další možností eliminace černých okrajů je maximální vyzoomování digitálu. Při nalezení digitálu a stativáku, které na „sebe sedí“, se dá vinětace potlačit úplně (viz obr. 3c).

Ostření

Za dobrých světelných podmínek zvládne digitální kompakť ostřit přes dalekohled při zapnutém autofokusu (AF). Když je ale světla málo, tak se může hodit, když je fotoaparát vybaven také funkcí manuálního ostření (MF). Tento režim se pak aktivuje, zaostří se na nekonečno a samotné doostřování je prováděno na těle dalekohledu. Skvělým pomocníkem je velký displej s dobrým rozlišením a možností zvětšovat část snímáné scény.

Stabilita

Digiscopingová sestava je díky obrovské ohniskové vzdálenosti, kterou poskytuje, velice citlivá na chvění a pohyb. Čím je stabilnější a pevnější, tím jsou fotografie ostřejší. Proto je při výběru digitálního kompaktu dobré dát přednost tomu, který je vybavený stabilizátorem obrazu (IS). S podobným foťákem se dá pořídit pěkný obrázek už jen jeho přiblížením k okuláru dalekohledu bez využití adaptéru. Stačí jej držet v ruce. Důležitý je stabilní, robustní a pevný stativ. V případě, že je vybaven výsuvnou středovou tyčí, je dobré ji nechat v základní nejnižší poloze. Dalším důležitým prvkem sestavy je drátěná spoušť fotoaparátu či jiné dálkové ovládání, kterým také výrazně omezíme nežádoucí vibrace. Pokud použijeme k fotografování digitální zrcadlovku, je před exponováním snímku vhodné předsklopení zrcátka.

Výběr jednotlivých součástí

Při výběru digitálního kompaktu uděláme dobře, když nesáhneme po tom nejlevnějším, ale vybereme takový, který má přehledný displej, možnost manuálního ostření a kterému se při zapnutí či při ostření nepohybuje (nevysunuje) objektiv – má ostření vnitřní. Ušetříme si tím pak spoustu práce. Stejně tak při výběru stativového dalekohledu zapátrejme raději po kvalitní optice renomovaných výrobců, ke které se v mnoha případech dají dokoupit všechny součásti digiscopingové sestavy

i s návody a doporučením na konkrétní model fotoaparátu vhodný právě k zakoupenému dalekohledu (Nikon, Swarovski, Zeiss, Meopta apod.). Množství užitečných informací naleznete na internetu.

Další možnosti

videoscoping – namísto digitálního fotoaparátu lze k tělu dalekohledu připevnit digitální kameru; dokumentace „pohyblivými obrázky“ nabízí další rozměr práce v terénu

phonescoping – kameru či digitál lze nahradit i kvalitním mobilním telefonem vybaveným fotoaparátem (velice pohodová dokumentace)

Lidská vynalézavost je nekonečná. Někteří výrobci pozorovací optiky už vyvinuli stativové i binokulární dalekohledy s vestavěným digitálním fotoaparátem umožňující souběžné fotografování a pozorování. Kromě mobilů by se daly použít i kapesní PDA zařízení či MDA komunikátory vybavené fotoaparátem a mobilním telefonem. V terénu pak stačí během pozorování jen sáhnout do kapsy na opasku, přiložit zařízení k okuláru a několikrát stisknout. Fotodokumentace je pořízena a faunistická komise bude mít při posuzování vzácných či neobvyklých druhů snadnější práci. Fotografie můžete také rovnou poslat kamarádovi, kterého tím vyburcujete od nedělního oběda a přinutíte ho k okamžité cestě za novým druhem.

Výhody a nevýhody digiscopingu

- + jedinečná možnost fotografování na obrovské vzdálenosti
- + relativně malé pořizovací náklady, pokud už vlastníte stativový dalekohled
- + snadný transport a příprava fotografické sestavy k použití
- zpoždění při fotografování dané delší odezvou digitálního kompaktu
- nutnost vyzkoušení většího množství digitálů k nalezení ideální sestavy s vaším stativákem (tento problém řeší mnohá internetová fóra, kde se dá nalézt spousta užitečných informací)
- těžkopádná manipulace při fotografování pohyblivých cílů
- neostrost snímků pořízených na větší vzdálenost

Přeji vám mnoho krásných chvil strávených v přírodě při objevování nových možností, jak si uchovat neopakovatelné zážitky mimo nestabilní prostředí vaší šedé kůry mozkové. 🐦

📷 Jak na digiscoping bez adaptéru se dočtete na www.dodinart.ic.cz/clanky_ds_goebel.html

Foto: Swarovski Optik

Pomocí digiscopingu dokážete překvapivě snadno pořídit detail i značně vzdáleného objektu pozorování.

objektivem Jana Vebera

Foto: M. Veberová

Fotografuji už od svých patnácti let, několik let jsem měl pauzu, kdy jsem se věnoval hlavně kroužkování ptáků, ale asi před jedenácti lety jsem se k fotografování přírody a hlavně ptáků vrátil.

Mým největším favoritem a druhem, který jsem si za ta léta zamiloval, jsou vlhy pestré, za kterými jezdím už celou řadu let po celé Evropě. Pokud tady vlhy nejsou, fotografuji hlavně ledňáčky. V posledních letech jsem oblast svého zájmu rozšířil díky vlhám ještě o další srostloprsté jako je dudek chocholatý a mandelík hajní, protože tyto ptáky využívají upravených hnízdních nor po vlhách ke svému hnízdění. U dudka se mi dokonce podařilo najít hnízdo v podlaze rozbořené staré budovy v Rumunsku, z čehož mám obrovskou radost, neboť i samotná fotografie slaví úspěch v soutěžích fotografů přírody.

A co člověk potřebuje k fotografování tak nádherných ptáků, jakými všichni srostloprstí jsou? Dobrý teleobjektiv a fotoaparát, maskovací kryt, notnou dávku trpělivosti, zkušenosti a znalosti ze života těchto ptáků. A samozřejmě chápající a tolerantní manželku, bez jejíhož pochopení by žádná z těchto fotografií nemohla vzniknout. Přidá-li se k tomu ještě výborný kamarád a fotograf přírody Libor Votoček, se kterým už přes pět let, myslím, že celkem úspěšně, provozujeme naše internetové stránky, co víc si může fotograf přírody přát?!

Foto: D. Boucný (birdphoto.cz) – slavík obecný

Hlasové a zvukové projevy ptáků (2. díl)

Pavel Pelz

Jméno Ing. Pavla Pelze mají ornitologové u nás i v zahraničí nerozlučně spojeno s ptačími hlasy a jejich nahráváním, kterému se věnuje již přes půl století. Pro plné porozumění „řeči ptáků“ je ale třeba znát i trochu teorie, které se nám opět dostává z pera autora z nejpovolanějších.

Nejvyšší rozmanitosti dosahuje hlas v závislosti na vytvoření složitého zpěvného aparátu u pěvců. Zpěv se skládá z určitých strof, sestávajících z řady různých nebo opakovaných motivů. Motivy jsou sestaveny z elementárních zvuků. Některé zpěvy jsou obzvláště bohaté na kombinace základních elementů, z nichž jsou sestaveny motivy a jejich variace. U červanky obecné bylo zjištěno 250 různých elementů zpěvu a 2 300 motivů, u skřivana lesního přes 2 000 variant. U jednotlivých druhů se liší tempo, rytmus a síla hlasu, která navíc může být během zpěvu nápadně měněna, např. u pěnice černohlavé. Jeden a tentýž typ hlasové reakce tak může být používán pro různé funkční cíle v kombinaci s jinými akustickými nebo optickými signály. Klasifikace hlasových projevů ptáků není a asi nikdy nebude jednotně ustálená. V současnosti se uvažuje asi o 15 základních kategoriích.

Zvukové kontakty mezi mláďaty a jejich rodiči začínají již před vylínutím. Základním účelem, obzvláště u ptáků hnízdících v koloniích, je rozeznání mladých jejich rodiči. Vysvětlení je možno hledat cestou spektrální analýzy, kde zjišťujeme specifické rozdíly u jednotlivých jedinců.

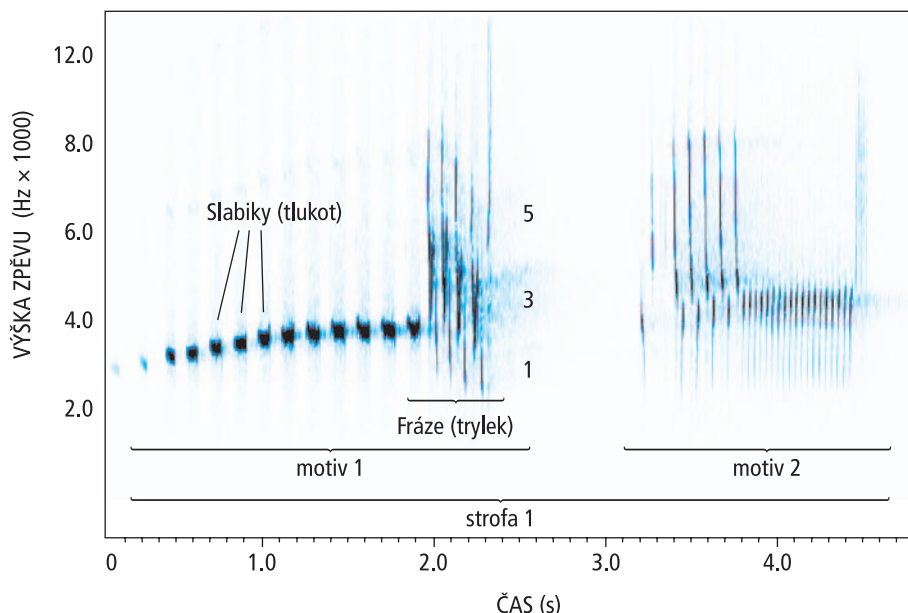
Nejuniverzálnějšími hlasovými projevy jsou signály agrese. Slyšíme je při setkání samců nebo samic v hnízdni době, při bojích o potravu nebo při konfliktech v hejnech. U pěvců existují tři až čtyři různé signály hrozby nebo agrese, které jsou používány za různých situací. Jiné zvuky odpovídají nebezpečí ze vzduchu (sova, jestřáb), jiné ze země

(člověk, liška, kuna). Z fyzikálního hlediska jsou to signály velice prosté a krátké. Při spatření jestřába varuje strnad rákosní, kos černý, pěnkava obecná, sýkora koňadra a modřinka téměř shodným monotónním signálem o kmitočtu 7 až 9 kHz a délce cca 0,7 s. Tyto stejné zvuky zabezpečují mezidruhovou signalizaci varování.

Nejlépe probádanými zvuky jsou signály bolesti. Vydávají je napadení ptáci trpící bolestí nebo ocnou-li se v nebezpečné situaci. Jsou to vesměs dlouhé, jednoduché signály obsahující pulsace. Vydávají-li tyto signály mladí, objevují se rodiče ihned u hnízda. Nahrávky varovných hlasů bývají využívány jako akustické repelenty k plašení ptáků na letištích nebo ve vinicích. Po jisté době si však ptáci na takové plašení zvykají.

Velice různorodými jsou signály uvědomovací. Jejich význam je v koordinaci hejna při sběru potravy, na tahu nebo při odpočinku. Příkladem může být signál současného odletu hejna pěvců nebo speciální signály sloužící k udržení jednotlivých ptáků v hejnech i v noci. K hlasům hejn můžeme počítat i instrumentální zvuky, jako je svistot křídel kachen a hus nebo vrzavé zvuky křídel labutí. Šum křídel vzletajících holubů je signálem k odletu pro všechny holuby hejna. Velký význam mají uvědomovací signály u ptáků, jejichž potrava je rozptýlena na velkém území. V zimních potulných hejnech sýkor specifické volání jednoho jedince shromažďuje ostatní.

Signály v době rozmnožování zabezpečují setkání partnerů, páření, koordinaci partnerů při stavbě hnízda, sezení na vejcích, krmení mláďat, ochraně a hájení hnízdního teritoria. Teritoriální funkci má soubor specializovaných signálů včetně zpěvu. Je-li zpěv dostatečně složitý a mnohotvárný, jako např. u kosa černého, pak zajišťuje obranu teritoria. Je-li zpěv jednotvárný, jako u sýkory koňadry, pak funkci

Obr. 1 – Prvky ptačího zpěvu na příkladu sonogramu části zpěvu slavíka obecného.

Motivy zpěvu se skládají z jednotlivých slabik a ze složitějších frází. Rozsáhlejší ucelená část zpěvu se nazývá strofa. V trylku můžeme rozeznat tři liché harmonické složky.

obranu teritoria přebírají jeho variace. Tato kategorie hlasových signálů vykazuje často pohlavní dimorfismus. U většiny pěvců mírného pásu zpívají jen samci, ačkoliv samice mají totéž hlasové ústrojí. Staré samice však mohou také zpívat.

Zpěv představuje velmi složitou kategorii, zahrnující zvuky různého druhu a biologického významu. Můžeme hovořit o normálním teritoriálním zpěvu, podzimním zpěvu, zpěvu dvoření, neúplném zpěvu, zpěvu mladých a podobně. Zpěv se vyznačuje mnoha funkcemi a může být odlišný u různých jedinců téhož druhu, u různých populací a vykazuje zvláštnosti podle geografického původu (dialekt). Proměnlivost zpěvu u jednotlivých populací a různost lokálních dialektů může být i značná. Dialekt pozorujeme např. u červenek, pěnkav a pěnic černohlavých. Některé druhy se vyznačují značnou individuální proměnlivostí zpěvu, která se projevuje v rozličných frekvenčních spektrech, časových průbězích frekvenčních složek a v délce pauz. Zpěv tak může mít i význam poznávací, označuje individuum a informuje o jeho fyziologickém stavu.

Zvláštní kategorii tvoří duetové zpěvy, při nichž na sebe hlasy samce a samice navazují v přesném schématu. Duetové signály se objevují většinou v toku a mají i funkci obrany teritoria. Jsou běžné u tropických ptáků, z našich může být příkladem duetové volání jeřábů popelavých, potápek malých nebo duetové houkání výrů velkých.

Nespárovaní samci zpívají intenzivněji než spárovaní a samice jim dávají při výběru přednost. Bylo zjištěno, že v červnovém dnu zpíval např. budníček menší 2 860krát, linduška lesní 3 377krát, lejsek malý 2 007krát. V první části hnízdního období pozorujeme zvětšenou frekvenci zpěvu, což nasvědčuje tomu, že mnozí samci jsou dosud volní. Naopak po vytvoření páru se frekvence zpěvu snižuje, což může působit potíže při průzkumech hnízdních populací (snáze zjistíme nehnízdící samce než hnízdící).

Zpěv, na rozdíl od ostatních signálů, bývá vrozen jen v omezené míře. U většiny nepěvců jsou hlasové signály geneticky fixovány. U pěvců se spíše dědí charakter zpěvu a jeho tempo. Kompletní zpěv se mladý samec učí napodobením dospělého zpívajícího samce a imitací zvuků okolního prostředí. Zpěv, který se ptáci naučili během prvního podzimu a jara svého života, se většinou zachovává trvale.

Hlasové a zvukové projevy ptáků nevykazují během roku stejnou intenzitu, jsou ovlivňovány sezónní aktivitou pohlavních žláz (gonád). Během zimy zpívá u nás jen několik málo druhů. Čas od času zaslechne zpěv červenky, střízlíka nebo skorce vodního. S nastávajícím jarem vzrůstá četnost i intenzita zpěvu. Během období pelichání se

většina ptáků neozývá. Na podzim dochází u mnoha druhů opět ke zvýšení aktivity ve zpěvu, např. u špačka obecného, budníčka menšího a rehka domácího. Známy je tzv. podzimní tok sov. Bylo však také dokázáno, že ne všechny hlasové projevy u jediného ptačího druhu vykazují maximum během jara. Tak např. u žluny zelené je „zpěv“ (kly-kly) nejčastější od března do května, volání kjek především od července do října během vyvádění mladých a pokřik varování je přibližně stejně častý během celého roku.

Výkyvy v hlasových projevech během roku se však nevztahují jen na kvantitu, ale i na kvalitu zpěvu. Na červenkách a kosech můžeme v předjaří pozorovat jistý stupeň vývoje od tichého švitoření do plného hlasitého teritoriálního zpěvu. Proměnlivost intenzity zpěvu a četnost zpěvu se projevuje i během dne. Nejvyššího maxima dosahuje zpěv za časného rána a k večeru. Některé druhy jako sovy, rákosníci a slavíci jsou aktivní i v noci. Vliv na intenzitu a četnost zpěvu mají i meteorologické podmínky (teplota, vlhkost, vítr a oblačnost).

Díky hlasovým projevům můžeme ptáky v přírodě spolehlivě určit, aniž je vidíme.

Blíže příbuzné druhy, jako např. budníčky nebo rákosníky, určíme spolehlivěji podle hlasu než podle zjevu. Znalost ptačích hlasů není proto důležitá jen pro specialisty pracující v oblasti bioakustiky a etologie, ale i pro všechny terénní ornitology při sčítání a mapování ptačích druhů. Bez ohledu na množství znalostí, které o ptačím zpěvu máme, je vždy i zdrojem potěšení a radosti. 🐦

Foto: T. Jůnek

Díky individuálním zvukovým projevům rozeznají terejové bílí svá mláďata i v tisícíhlavých koloniích.

Krutihlavovy hlavolamy

aneb nad čím krutihlav kroutil hlavou

Milé děti, hádačka a hlavolamy v tomto čísle jsou soutěžní! Tři vylosovaní z vás, kteří správně určí dva ptačí druhy z hádačky a alespoň čtyři druhy z hlavolamů a pošlou nám i obrázek některého ptáka v nich ukrytého, získávají CD s nahrávkami hlasů a zvuků přírody od Pavla Pelze. Své odpovědi a obrázky nám posílejte na adresu redakce do 10. září 2009.

Hodně štěstí přeje Vaše redakce

Hádačka s hádankou

Tomáš Diviš

Tužebník se s šípem vadí,
kdo s kým lépe kamarádí.

Host můj v karmín oděn bývá
a ne dost na tom, ještě zpívá.

Můj zas v masce ukryt zpola
včely, myši, hady zdolá.

Tvoje partaj všedních zvyků
v zimě kdekdo v Mozambiku.

Nájemník tvůj pýcha ptačí,
Indie mu tak tak stačí.

Nechte sporů vece trnčí,
kořen už mi z toho drnčí.

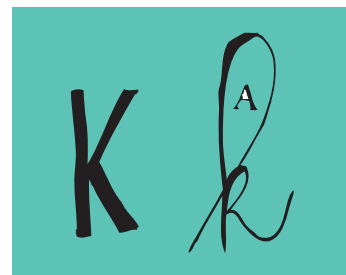
Všichni naši ptačí hosté
dobří jsou, to říkám po sté.

To jen lidem v hlavách hlodá,
že je víno víc než voda.

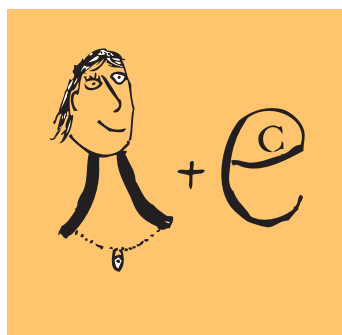
a)

b)

c)

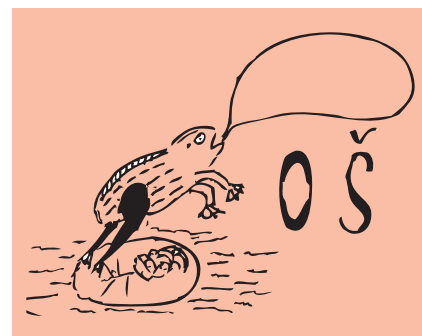
d)

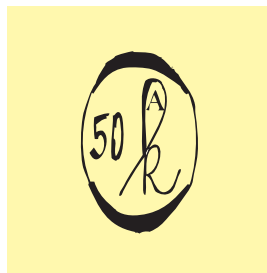
e)

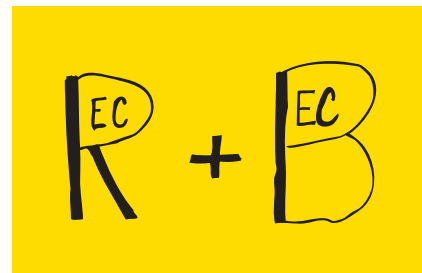
f)

g)

h)

ŘEŠENÍ z čísla 2/2008: Pepík, který šel se svými spolužáky na výlet po červené značce, se pořádně spletl. Vyvrácený smrk považoval za borovici. Smrk mohl poznat právě podle kořenů a krátkého jehličí. Ani Jonáš neměl pravdu a děti mu správně vymlouvaly jeho přesvědčení, že slyšel sovu. Byl to holub hřivnáč, jehož hnízdo v modřínu objevily. Babička, která vedla svého vnuka po zelené trase, asi do přírody často nechodí, jinak by na hnízdě poznala potápku roháče a také si všimla labutích zvyků. Naše labuť byla zdravá a jen si po svém způsobu odpočívala.

SKUTEČNOST

Ulet VII. - Těžká romantika

INFRAKAMERA

Háááá!
Háhahuhááá!Skřek!
Skřek!Jirko, POMOC!
Co to je?Psst!
Vyplašíš je.Háááá!
Háhahuhááá!Jirko, POMOC!
Co to je?Psst!
Vyplašíš je.Skřek!
Skřek!

Hlava X Hlava XXL

Máte pocit, že nic nevidíte? Správně! Vůkol je totiž tma jako ~~oči~~ ~~XX~~

Gestou domů následuje mocný výklad o sovách.

Čus
večeře!Pchch,
ubožáku.Nech si chutnat
míláčku.

KUK!

Hele Petě, tyhle sovy se jmenujou
puštíci obecní. Jsou to výborní noční lovci.Och podívej, opuštěné sovátko.
Zachráníme ho ty můj netopýrku?Nesviť mi do očí
obludo a vypadni!
Máma letí
s večerí.Mláďata po vyleznutí z dutiny
vypadají jako opuštěná. Ale nejsou!
Necháme je proto být a tiše odejdeme.

Svačinaáá!

Jestli ještě čekneš
sěgna, dostaneš
pecku!Bacha!
Máma de!

v budkách.

Hnízda v dutinách starých stromů nebo

A to je všechno o
..... puštíkovi.....Hmm, dal
bych si...

Jo, ty jarní noci - to je síla!!

sílal Vašek Bartuška

Nové ptačí druhy pro nové století aneb ještě je co objevovat

Jan Hošek

Je to známá věc: ptáci jsou zdaleka nejlépe prozkoumanou skupinou živočichů. Všichni odborníci se shodují, že věda dnes zná naprostou většinu ptačích druhů. Je vůbec na poli ornitologie co objevovat? Jednoduchou odpověď nám dá seznam ptačích druhů, popsanych od začátku nového tisíciletí do konce letošního února. Tabulka zahrnuje jen popisy založené na skutečných objevech nových druhů, tedy nikoli pouhé výsledky taxonomických revizí, které povýšily dosud uznávané poddruhy na úroveň samostatných druhů.

Celkem tedy více než padesát nových druhů za osm let. Je to hodně, nebo málo? Ve srovnání s ostatními skupinami živočichů jistě málo – vždyť nových savců se dnes popisuje průměrně čtyřicet až padesát za rok a počet druhů hmyzu se každoročně zvýší o desítky tisíc. Na „nejlépe prozkoumanou skupinu“ to je ale pořád slušný výsledek – a taky odpověď na otázku v záhlaví článku: ano, pořád je co objevovat.

Ale co všechno ještě můžeme z této tabulky vyčíst? Jaké druhy ptáků se dnes objevují? A kde? Jak a kým? Co můžeme očekávat v příštích letech? V následujících několika číslech Ptačího světa se pokusíme podívat z různých úhlů na seznam nejnovějších ornitologických objevů. Začneme tím, který je z nich ze všech asi nejromantičtější.

Astronom s triedrem

Rezervace Eaglenest Wildlife Sanctuary leží na severu Indie v horách státu Arunačal Pradéš. A právě tady, v nejvýchodnějším cípu Indie, se podařil senzační objev, zajímavý už tím, že je od začátku do konce dílem amatérského ornitologa.

Ramana Athreya, astronom z Národního radioastrofyzikálního střediska, je v soukromí vášnivý birdwatcher. V lednu roku 1995 v horách na hranicích s Bhútánem zahlédl párek ptáků, které se marně pokoušel určit podle terénních příruček. Byl to nějaký druh sojkovce – ale jediný, který se mu vzdáleně podobal, sojkovec sečchuanický (*Liocichla omeiensis*), žije asi tisíc kilometrů odtud. Záhada zůstávala nerozřešená – Athreya už tajemné ptáky nespasil. Teprve po deseti letech, v lednu 2005, pozoroval v rezervaci Eaglenest znovu několik neznámých sojkovců, žádného z nich se mu ale nepodařilo chytit. Uspěl teprve o více než rok později – 21. května 2005 chytil do sítě ptáka, který mu nedával spát více než desetiletí. Možná se mu nervozitou trochu třásl ruce – sotva totiž udělal několik fotografií, sojkovec uletěl! Teprve o čtyři dny později polapil jen o deset metrů dál ptáka, který se stal holotypem nového druhu. Athreya ho ještě téhož roku popsal v časopise *Indian Birds* a pojmenoval **sojkovec bugunský** (*Liocichla bugunorum*). Holotyp, ukázkový jedinec, na kterém je založen popis nového druhu, se obvykle uchovává ve sbírkách, aby mohl posloužit jako srovnávací materiál pro další bádání. Podle nového vydání Pravidel zoologické nomenklatury¹ musí proto být od roku 2000 každý popis nového druhu doložen holotypem. Holotyp sojkovce bugunského ale čekal příznivější osud. Athreya totiž pozoroval všehovšudy tři páry. Není tedy divu, že chyceného ptáka jen změřil, vyfotografoval a téhož dne vypustil na svobodu. Holotypem je v tomto případě několik ocasních per a jedna loketní letka, které jsou uloženy ve sbírkách bombajského Přírodovědného muzea. Athreya původně přizval k popisu Pamela Rasmussenovou, která je dnes pravděpodobně nejpopovlanějším znalcem indických ptáků – ta ale odmítla ptáka popsat jen na základě fotografií a několika per. A tak astronom dotáhl celý případ až do konce a nového sojkovce popsal sám... Ornitologové na celém světě ovšem jeho citlivý postup pochválili – a zároveň nešetřili nadšením a projevy údivu. Vždyť sojkovec bugunský je po padesáti letech prvním novým ptačím druhem popsáným z Indie, ze země, která patří mezi ornitologicky nejlépe probádané v Asii!

Foto: R. Athreya

Sojkovec bugunský, žijící v Indii, byl pojmenován na počest místního etnika Bugunů, na jejichž území k objevu došlo.

Případ trpělivého astronoma je výjimečný – dnes už se nestává, aby s popisem nového druhu přišel ryzí amatér. Zároveň je ale v něčem symbolický – připomíná totiž obrovskou roli, kterou v současném poznání ptačí fauny sehráli na celém světě právě amatérští birdwatcheré.

Amatéri k nezaplacení

8725! Právě tolik ptačích druhů pozoroval až dosud v přírodě Tom Gullick, nejúspěšnější twitcher všech dob. Pojem „**twitcher**“ („to twitch“ – anglicky „škubat sebou, mít tik“) dobře charakterizuje podivíny, kteří často stráví celý život na cestách za ptáky a snaží se do svého osobního seznamu přidat co nejvíce položek. Odměnou pro šampiony je jen slastný pocit, že viděli na vlastní oči naprostou většinu z přibližně deseti tisíc dosud známých ptačích druhů. Někteří z těch nejslavnějších ovšem zahynuli na vrcholu kariéry daleko od domova při dopravních a leteckých nehodách nebo dokonce při útoku tygra.

Twitcheré jsou ale jen špičkou ledovce v obrovské rodině birdwatcherů („**birdwatcher**“ – anglicky pozorovatel ptáků), která čítá na celém světě stovky milionů členů. A právě jejich neúnavné úsilí má velký podíl na faktu, že ptáci jsou dnes tak dobře prozkoumání. I když původně ornitologie mezi amatéry a profesionály nečinila rozdíl, přibližně od poloviny dvacátého století už je odborná literatura včetně popisu nových druhů většinou vyhrazena profesionálům vědy; bez spolupráce s amatéry se ale neobejdou ani dnes. Neocenitelná jsou jejich data například pro faunistiku nebo hnízdní a migrační atlasy jednotlivých druhů, důležitou roli ale hrají birdwatcheré stále i při objevování dosud neznámých ptáků.

Jedním z nejčerstvějších příkladů je „případ **kulíka bělolícího**“. V zimě 1993–94 pozoroval Peter Kennerley na okraji Singapuru několik podivných kulíků, kteří se lišili od všech dosud známých asijských druhů rodu *Charadrius*. Znovu se s nimi setkal až v roce 2007 na fotografiích, které pořídil jiný amatér, David Bakewell, na pobřeží v malajském Penangu. Obě populace jsou dnes dokonale zdokumentovány a je téměř jisté, že jde skutečně o nový druh, který už jen čeká na svůj formální popis. „Bělolícího kulík“ už jistě pozorovala řada ornitologů – jen o tom prostě nevěděli. Nerozeznali ho v hejnech místních běžných druhů, od kterých se na první pohled příliš neliší. Poté, co se s ním seznámili na fotografiích, už ho ovšem objevili na několika dalších místech v jihovýchodní Asii. „Případ kulíků“ tedy dosud není uzavřen – tím spíše nás ale upozorňuje na něco, co má většina nových druhů společného – jejich popis je obvykle během na dlouhou trať. Právě to, že předchozí generace profesionálních

¹ Vydává Mezinárodní komise pro zoologickou nomenklaturu (*International Commission on Zoological Nomenclature*), doplňují a upřesňují se vždy jednou za pár let, jsou závazná mimo jiné pro formální stránku popisu nových druhů.

Foto: D. Bakewell

„Kulík bělohlavý“ je už na stránkách sponzorovaných známou encyklopedií Handbook of the Birds of the World zařazen pod jménem White-faced Plover (*Charadrius sp. nova*) (<http://lib.lynxeds.com/species/white-faced-plover-charadrius-sp-nova>; podrobnou rekapitulaci a bohatý fotografický materiál naleznete také na <http://www.surfbirds.com/features/plovers1108/malayplovers.html>).

Foto: R. Hutchinson / Birdtour Asia

Výreček cejlonský byl známý už od roku 1995 – ale jen podle hlasu. Pozorovat a fotografovat se ho podařilo až v roce 2001 a o tři roky později byl popsán – jako první nový druh ptáka ze Srí Lanky od roku 1868!

i amatérských ornitologů už stihly „slíznot smetanu“, komplikuje jejich dnešním následovníkům život: doba nových druhů, které jsou jasné na první pohled, už zkrátka skončila. Čím dál víc jich dnes patří mezi druhy kryptické, které se liší jen drobnými rozdíly ve zbarvení, hlasem, a často jen geneticky. Ale nalézt a prokázat takové jemné odlišnosti, to vyžaduje úsilí – a čas.

Takový příběh může vyprávět třeba **výreček cejlonský** (*Otus thilohoffmanni*) (viz foto) nebo **cetie bougainvilleská** (*Cettia haddeni*) – Jared Diamond ji poprvé slyšel už v roce 1972, ale chytil se ji podařilo až roku 2001 a popsána byla teprve v roce 2006. A například papoušek **aratinga pinto** (*Aratinga pinto*), popsán roku 2005, byl dokonce plných sto let považován za mladé ptáky **aratingy zlatého** (*Aratinga solstitialis*).

Právě kryptickým druhům bude věnován příští článek o ptačích objevech v novém století. ➤

Tab. 1: Nově popsané druhy ptáků v letech 2001–2008

rok / vědecký název	český název	stát	autor popisu
2001			
<i>Garrulax konkakinhensis</i>	sojkovec konkahinský	Vietnam	Eames, Trai et Cu
<i>Lipaugus weberi</i>	kotinga kordillerská	Kolumbie	Cuervo et al.
<i>Motacilla samvesnae</i>	konipas mekongský	Kambodža	Duckworth et al.
<i>Percnostola arenarum</i>	mravenčík allpahujský	Peru	Isler et al.
<i>Poecilatriccus lululae</i>	tyránek luluský	Peru	Johnson et Jones
<i>Pterodroma occulta</i>	buňák vanuatský	Fidži	Imber et Tennyson
<i>Scolopax bukidnonensis</i>	sluka filipinská	Filipíny	Kennedy et al.
<i>Suiriri islerorum</i>	tyrančík chapadský	Brazílie	Zimmer, Whittaker et Oren
<i>Zimmerius villarojei</i>	tyrančík villarejojský	Peru	Alonso et Whitney
2002			
<i>Anthus pseudosimilis</i>	linduška africká	JAR	Liversidge et Voelker
<i>Glaucidium moorerorum</i>	kulišek pernambucký	Brazílie	Silva, Coelho et Gonzaga
<i>Micrastur mintoni</i>	sokolec utajený	Brazílie	Whittaker
<i>Ninox sumbaensis</i>	sovka sumbská	Indonésie	Olsen et al.
<i>Pionopsitta aurantiocephala</i>	papoušek lysý	Brazílie	Gaban-Lima, Raposo et Höfling
<i>Pyrrhura peruviana</i>	pyrura peruánský	Peru	Hocking, Blake et Joseph
<i>Pyrrhura snethlageae</i>	pyrura madeirský	Brazílie	Joseph et Bates
<i>Xiphocolaptes carajaensis</i>	klouzálek carajanský	Brazílie	da Silva, Novaes et Oren
2003			
<i>Apteryx rowi</i>	kivi okaritský	Nový Zéland	Tennyson et al.
<i>Amaurospiza carrizalensis</i>	louskač carrizalský	Venezuela	Lentino et Restall
<i>Henicorhina negreti</i>	střízlík muncický	Kolumbie	Salaman et al.
2004			
<i>Caprimulgus meesi</i>	lelek Meesův	Indonésie	Sangster et Rozendaal
<i>Gallirallus calayanensis</i>	chřástal calayanický	Filipíny	Allen et al.
<i>Ninox burhani</i>	sovka togianská	Indonésie	Indrawan et Somadikarta
<i>Otus thilohoffmanni</i>	výreček cejlonský	Srí Lanka	Warakagoda et Rasmussen
<i>Sheppardia aurantiithorax</i>	červenka tanzanská	Tanzánie	Beresford, Fjeldsø et Kiure
<i>Thamnophilus divisorius</i>	mravenčík acreský	Brazílie	Whitney, Oren et Brumfield
2005			
<i>Aratinga pinto</i>	aratinga pinto	Brazílie	Silveira, de Lima et Höfling
<i>Jabouilleia naungmungensis</i>	timále barmská	Barma	Rappole, Renner et al.
<i>Polioptila clementsi</i>	leskot Clementsův	Peru	Whitney et Alonso
<i>Scytalopus pacheco</i>	štidlák pachecoský	Brazílie	Maurício
<i>Scytalopus rodriguezi</i>	štidlák Rodriguezův	Kolumbie	Krabbe et al.
<i>Scytalopus stilesi</i>	štidlák Stilesův	Kolumbie	Cuervo et al.
2006			
<i>Aratinga hockingi</i>	aratinga Hockingův	Peru	Arndt
<i>Batis crypta</i>	lesknáček skrytý	Tanzánie	Fjeldsø, Bowie et Kiure
<i>Liocichla bugunorum</i>	sojkovec bugunský	Indie	Athreya
<i>Cettia haddeni</i>	cetie bougainvilleská	Šalomounovy o.	LeCroy et Barker
<i>Loriculus camiguinensis</i>	lorikul camiguinský	Filipíny	Tello et al.
<i>Scytalopus notorius</i>	štidlák serradomarský	Brazílie	Raposo et al.
2007			
<i>Atlappetes blancae</i>	pipilo antioquijský	Kolumbie	Donegan
<i>Snipodectes superrufus</i>	tyranovec hnědavý	Peru	Lane et al.
<i>Eriocnemis isabellae</i>	kolibřík Isabellin	Kolumbie	Cortés-Diogo, Weller et al.
<i>Formicivora grantsaui</i>	mravenčík sincorský	Brazílie	Gonzaga, Carvalhaes et Buzzetti
<i>Melipotes carolae</i>	kystráček Carolin	Indonésie	Beehler et al.
<i>Scytalopus diamantinensis</i>	štidlák diamantinský	Brazílie	Bornschein et al.
<i>Serpophaga griseicapilla</i>	tyrančík šedohlavý	Argentina	Straneck
2008			
<i>Oceanodroma monteiroi</i>	buňáček Monteiroův	Portugalsko	Bolton et al.
<i>Phyllomyias weedeni</i>	tyrančík Weedenův	Peru	Herzog, Kessler et Balderrama
<i>Pyrrhura parvifrons</i>	pyrura malý	Peru	Arndt
<i>Stachyris nonggangensis</i>	timále nonggangská	Čína	Fang et Aiwu
<i>Stiphornis pyrrholaemus</i>	červenka gabonská	Gabon	Schmidt et Angehr
<i>Zosterops gibbsi</i>	kruhočko vanikorské	Šalomounovy o.	Dutson et Guy
<i>Zosterops somadikartai</i>	kruhočko togianské	Indonésie	Indrawan, Rasmussen et Sunarto

Česká jména: K. Hudec a kol. 2003: *Soustava a české názvosloví ptáků světa*. Muzeum Komenského v Přerově; u novějších: <http://www.biolib.cz/cz/main/>; u nejnovějších si autor dovořil navrhnout provizorní české názvy sám.

Nevíte o chocholouších?

V posledních padesáti letech jsme svědky úbytku chocholoušů obecných z celého území České republiky. Aktuální odhady početnosti hovoří o posledních několika stovkách hnízdících párů. Poněkud lepší situace zůstává pouze v nížinách Jihomoravského kraje v návaznosti na dosud stabilní populace v panonské oblasti. Ústup chocholoušů z vesnic a volné zemědělské krajiny začal již během 50. let minulého století. Životaschopné populace se udržely pouze ve městech na otevřených plochách s řídkým bylinným pokryvem (nádraží, staveniště apod.). S koncem masivní výstavby panelových sídlišť před dvaceti lety došlo k dalšímu úbytku a chocholouši dnes postupně mizí i z městského prostředí. Posledními refugii, kde je lze alespoň v některých městech pravidelně zastihnout, zůstávají parkoviště nákupních center na periferiích. Navzdory patrně pokračujícímu úbytku chocholoušů se v poslední době začala objevovat zajímavá pozorování těchto ptáků z vesnického prostředí. Jan Křivský zdokumentoval pravidelné hnízdění jednoho až dvou párů u areálu zemědělského družstva na Kutnohorsku. Podle

Martina Paclíka hnízdí od roku 2006 pravidelně jeden až dva páry chocholoušů u kravína v obci Dolany na Pardubicku. A nejméně od roku 2005 se datuje stálý výskyt u zemědělského družstva ve Vysoké nad Labem na Královéhradecku; např. 7. 2. 2009 jsem zde sám pozoroval 11 jedinců.

Není vyloučeno, že tyto záznamy odrážejí postupné znovuosídlování venkovské krajiny tímto druhem. K odpovědi na otázku, zda je tomu opravdu tak, nebo chocholouši na vesnicích pouze unikali pozornosti, je třeba dalších údajů. Proto bych chtěl vyzvat všechny ornitology, aby věnovali výskytu chocholoušů pozornost.

Na e-mailu prabor@centrum.cz uvítám veškeré informace o aktuálním i historickém výskytu chocholoušů v českých zemích. Mezi důležité údaje patří: datum pozorování; místo pozorování (nejlépe souřadnice GPS – lze vyčíst např. na www.mapy.cz); charakteristika stanoviště výskytu (parkoviště, hnojiště u kravína apod.); počet exemplářů; chování ptáků (průkaznost hnízdění); rok osídlení/opuštění lokality.

✉ | Libor Praus

Foto: P. Vaněk

V Dolním Rakousku zavádějí ochranu odstřelem

Foto: A. Fuchsová

Takto by mohlo skončit každoročně až 50 jestřábů.

Dne 11. 12. 2008 vstoupila v platnost vyhláška č. 95a/08 dolnorakouské zemské vlády, kterou se povoluje omezené využívání káně lesní (*Buteo buteo*) a jestřába lesního (*Accipiter gentilis*). Krkolomným úředním jazykem je zde řečeno, že v době od 1. prosince do 31. ledna každé zimy je možné odstřelit 200 kání a 50 jestřábů, přičemž je přesně stanoveno, kolik jedinců připadá na každý z 25 správních celků Dolního Rakouska. Při platnosti vyhlášky do 15. května 2014 to znamená, že celkem může být zastřeleno 1 000 kání a 200 jestřábů. Deklarovaným cílem této právní úpravy je ochrana ohrožených živočichů, kteří jsou údajně na jídelníčku obou druhů dravců, a tedy ubývají.

A jak je tomu doopravdy? Jak jistě mnozí tuší, v pozadí stojí odvěcí úhlavní nepřátelé dravců,

myslivci. Myslivecký svaz Dolního Rakouska, veden tušením, kdo může za nízké stavy kruháků, lindušek lučních, strnadů cvrčivých, rarohů velkých, strakapoudů bělohřbetých, pěnic vláských, tetřevů, slepýšů, ještěrek zelených či skokanů štihlých, zadal si u Výzkumného ústavu pro volně žijící živočichy a ekologii Veterinární univerzity ve Vídni studii, která na 53 stranách dokazuje, že na vině jsou káně a jestřábi, a rovnou vypočítává, jaké množství těchto dravců lze odstřelit, aby bylo dosaženo nápravy.

Vydání dolnorakouské vyhlášky vyvolalo vlnu odporu jak v Rakousku, tak v okolních zemích. Rakouští ornitologové sepsali protestní petici, kterou je možno podepsat na adrese <http://www.birdlife.at/aktuelles.htm#pressemeldungen>. Rakouská odnož WWF ve své tiskové zprávě, kterou reaguje na vydání výše uvedené vyhlášky, uvádí, že u žádného z 26 druhů živočichů, jejichž stav má být odstřelem kání a jestřábů zlepšen (výše uveden příkladný výčet), nebylo dosud vědecky doloženo, že by je tyto dva druhy dravců ohrožovaly. U 16 z nich dokonce chybí doklady toho, že by byly v jejich potravě vůbec zastoupeny! Slovenští kolegové přeložili studii do slovenštiny a jsou odhodláni napadnout její odbornost. Česká společnost ornitologická zaslala na podnět Skupiny pro ochranu a výzkum dravců a sov protest zemskému radovi Josefu Plankovi a představitelům ústavu, který „odborně“ vydání vyhlášky zaštitil. V protestu se uvádí: „- odstřel káně lesní a jestřába lesního není zdůvodnitelný tak, aby byl v souladu s ustanoveními Směrnice o ptácích 79/409/EHS – podmínky odstřelu jsou stanovené tak, že

Foto: T. Bělka (BirdPhoto.cz)

Kání lesní hrozí v Rakousku nekontrolovatelný odstřel.

v praxi je výkon tohoto oprávnění nekontrolovatelný, povolené počty budou mnohonásobně překračovány a populace uvedených dravců nepřijatelně snižovány – hrozí velké nebezpečí, že kvůli omezené znalosti dravců mezi osobami, které mají oprávnění odstřel vykonávat, budou postiženy i další druhy, z nichž mnohé jsou vzácné a ohrožené (např. luňák červený, káně rousná, orel královský, orel mořský, orel volavý, moták pilich, sokol stěhovavý, raroh velký) Požadujeme, aby nařízení dolnorakouské vlády povolující odstřel káně lesní a jestřába lesního bylo bezodkladně zrušeno. V opačném případě budeme nápravu požadovat u příslušných institucí Evropské unie.“

Doufáme, že dolnorakouská vláda uzná, že pochybila, a svou ostudnou vyhlášku, tento odstrašující příklad politické vstřícnosti vůči silné nátlakové skupině, co nejdříve zruší.

✉ | Vlasta Škorpíková

Znáte ptáky? Ukažte je taky!

Jaká je to radost, odhalovat taje přírody kolem sebe! Krůček po krůčku objevovat ptačí druhy, které jsem celý život bez povšimnutí míjel a o nichž jsem nevěděl. Učit se je poznávat podle zpěvu, později i podle každého pípnutí. Těšit se z toho, že začínám rozumět řeči ptáků, jako Jiřík v pohádce, a na svých toulkách naslouchat přírodě – pokaždé zažiju něco nového.

Škoda, že je tak málo lidí, kterým se podaří tohle zažít. Kdyby nás bylo víc, hned by to vypadalo s naší přírodou jinak. Kdyby se mi tak podařilo ukázat tohle ostatním...

Takhle nějak jsem uvažoval, když jsem se rozhodl uspořádat svou první akci pro veřejnost – **Vítání ptačího zpěvu**. Na vycházku mým oblíbeným, hospodařením nepostiženým lesem v Praze-Hodkovičkách

V Toužíně zpestřila H. Uhlíková "Vítání" ukázkou ptačích per.

Dravci a sovy opět na scéně

Po tříleté odmlce obnovila svoji činnost jedna z nejstarších a kdysi i jedna z neaktivnějších výzkumných skupin při ČSO – Skupina pro ochranu a výzkum dravců a sov (SOVDS).

V sobotu 24. 1. 2009 proběhlo na ornitologické stanici ORNIS v Přerově první „novodobé“ pracovní setkání skupiny. Zájem o její pokračování a aktivní práci v ní potvrdilo přes 50 účastníků. Do nové etapy své činnosti vstupuje skupina s cílem vytvořit pracovní týmy orientované na jednotlivé druhy dravců a sov v čele s volenými koordinátory (seznam a podrobnosti na <http://www.birdlife.cz/index.php?ID=1799>).

Úkolem těchto týmů bude monitoring příslušného druhu a zjištění celkového počtu hnízdicích párů. V letošním roce bude jako hlavní koordinátor pracovat Bedřich Landsfeld a Tomáš Bělka jako jeho zástupce. K dalším aktivitám skupiny bude tak jako i dříve patřit zjišťování hnízdní úspěšnosti, sledování negativních vlivů jako je úhyn na elektrovedech, zástřely nebo otravy a v neposlední řadě i ochrana dravců a sov.

Významným prvkem v činnosti SOVDS bylo v předchozích letech vydávání časopisu BUTEO. Pokud se podaří obnovit redakční radu a podpořit potenciální autory příspěvků v jejich snažení, pokusíme se pokračovat i v této tradici.

✍ | Bedřich Landsfeld

Foto: T. Bělka (BirdPhoto.cz)

Foto: B. Landsfeld

Celorepublikový monitoring sýčka obecného koordinuje Libor Opluštěl.

Skupinu pro monitoring motáka pochopa na vybraných lokalitách povede Iva Němečková.

Foto: A. Hay (rsfp-images.com)

Down Chorus Day ve Velké Británii – předobraz našeho „Vítání“.

Pár osvědčených tipů pro Vítání ptačího zpěvu

- Svou akci oznamte v místě konání plakáty, případně v tisku. Nespolehejte jen na propagaci skrze ČSO (14 lidí z 18 přišlo na plakáty)
- Nebojte se být trochu bulvární – titulky jako „Objevte taje lesa!“ zaujme víc než „Ornitologická vycházka“.
- Zmiňte nějaký detail co nejzajímavěji, aby vzbudil zvědavost místních – jsou na „svoji“ lokalitu hrdí. Jedna paní přišla jen proto, aby se podívala na „prvky pralesa“, které jsem slíbil na plakátu.
- Před vycházkou najděte pár obsazených dutin; např. krmící strakapoud je vždy vděčnou podívanou.
- Vezměte si na účastníky kontakt a zjistěte, jak se o Vás dozvěděli.

přišlo 18 lidí, vesměs místních. Tréma se rozplynula okamžikem, kdy se ozvali první ptáci – hned bylo o čem povídat. To ale nestačí, je potřeba i zaujmout. K mému velkému překvapení hned zkraje vzbudila modřinka, kterou jsem přilákal na nahrávku přímo nad hlavy účastníků, velké nadšení. To definitivně prolomilo ledy a zvědavost zúčastněných. Spasila mě „obyčejná“ modřinka!

V lese bylo stále co ukazovat a o čem povídat. Moje přítelkyně Alča pomáhala lidem najít ptáky v korunách stromů. Příroda byla extrémně štědrá – jakoby se chtěla předvést. Tolik jsme tu toho nikdy sami neviděli. I na závěr nám nahrála: sojka s holátkem v zobáku nejdřív pár starších lidí pohoršila, ale nakonec sami došli k tomu, že má k přírodě mnohem blíže než my.

Lidé byli nadšení, že ve „svém“ lese viděli tolik ptáků, kolem kterých léta chodili a neměli o nich ani tušení. Jedna paní byla dokonce dojata, že poprvé v životě viděla lejsky. A tak mi tato zkušenost nadělila velké a velmi příjemné překvapení: je tu stále spousta lidí, kteří jsou na naši českou přírodu zvědaví a žhaví. Jen kdyby jim ji někdo ukázal – akcí pro veřejnost je stále málo. A to je velká výzva pro nás – nenechávejme si své poznání pro sebe! Poděleme se o radost, kterou jsme sami okusili. Taková radost je dvojnásobnou radostí a navíc našim znalostem dá smysl. A třeba pomůže chránit to, co máme tak rádi.

✍ | Tomáš Telenský

Foto: T. Brinke

Větrné ostrovy Shetlandské

Tomáš Brinke

Procházím podél okraje útesu a znovu se skláním před dalším náletem chaluhy. Od západu fouká silný nárazový vítr, mořské vlny se prudce rozbíjejí o skalnaté pobřeží. V nejvyšších terasách útesu se v načechráném prachovém peří krčí mláďata buňňáků ledních. Nad hladinou zakroužil terej a střemhlavým letem zmizel ve vlnách Severního moře. Nebo již vlastně Atlantiku? Hranice mezi Severním mořem a Atlantským oceánem je zde místy více pomyslná než skutečná. Terejům a dalším mořským ptákům na tom ostatně nezáleží. V arktických vodách nacházejí dostatek potravy podél celého pobřeží Shetlandských ostrovů.

Co mě zaválo na Shetlandy

Pro ornitologa uvyklého středoevropským podmínkám je delší pobyt na ostrovech vždy velkou příležitostí k pozorování mořských ptáků. Shetlandy jsou pro birdwatching místem více než atraktivním. Ale to nebyl jediný důvod, proč jsem na ostrovech u 60. rovnoběžky, z nichž je přibližně stejně daleko do severního Skotska jako k norskému pobřeží, prožil bezmála měsíc letní dovolené. V rámci dobrovolnického pobytu v rezervaci RSPB na ostrově Fetlar jsem vypomáhal s monitoringem některých ptačích druhů. Poznat blíže, co takový každodenní život v rezervaci obnáší, se pro mě stalo neocenitelnou zkušeností.

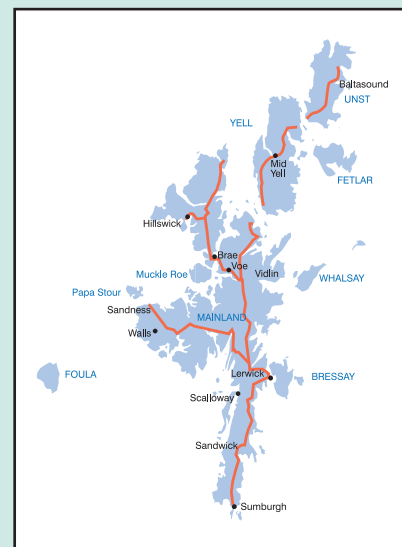
Kdy se vypravit na cestu?

V roce 2007 jsem na Shetlandech pobýval od konce července do druhé poloviny srpna. Přestože se jednalo o závěr sezóny, zastihl jsem ještě na útesech některé hnízdící druhy. Na

pozorování papuchalků ale bylo příliš pozdě, v srpnu se již vyskytovali mimo kolonie samotně na moři. Ke konci pobytu jsem na ostrovech sledoval začínající podzimní migraci, zejména hejna protahujících bahňáků. Pro většinu birdwatcherů a fotografů, kteří chtějí pozorovat ptáky v koloniích v době hnízdění, je pro výpravu na Shetlandy nejvhodnějším obdobím začátek června až konec července, které se z velké části překrývá s vrcholem zdejší turistické sezóny.

Rady k nezaplacení

- Na Shetlandy se nejrychleji dostanete letecky. Přímým letem z Prahy do Edinburghu nebo Glasgow lze cestovat některou z nízkonákladových společností, odkud je možné dále pokračovat dalším letem do Sumburgh v jižní části Shetland. Nejčastější lety mezi Shetlandy a Skotskem létají z Aberdeenu (kam ale z Prahy nelze letět bez přestupu).

- Další možností je cestovat z Aberdeenu do Lerwicku trajektem společnosti Northlink Ferries. Plavba však trvá přes 12 hodin a při včasné rezervaci letenek nevyjde v sezóně o mnoho levněji. Trajekt je zároveň jedinou možností, jak se na Shetlandy dostat s vlastním automobilem.
- Na Shetlandech lze bez problémů cestovat veřejnou autobusovou dopravou včetně místních trajektů, které zajišťují častá spojení mezi většími obydlými ostrovy. Trajekty mezi severními ostrovy Yell, Unst a Fetlar jsou zdarma.

Foto: T. Brinke

Útesy v rezervaci Hermaness na ostrově Unst.

• Počítejte především s deštivým a větrným počasím a tomu přizpůsobte své oblečení a vybavení. Ubytování na Shetlandech nepatří mezi nejlevnější. Přenocovat je ale možné po předchozí rezervaci v cenově přijatelných Camping Böds (8 £ za noc v roce 2007), nebo ve vlastním stanu v několika provozovaných kempech. Při stanování mimo civilizaci bývá často problematické najít suché místo, postavit stan v závětrí je většinou nemožné.

• Nejvýznamnější ornitologické lokality jsou přírodní rezervace Královské společnosti pro ochranu ptactva (RSPB Nature Reserve): **Sumburgh Head** – útesy jižního Mainlandu s návštěvníckým centrem, odkud je možné pozorovat kolonie mořských ptáků, především alkouny úzkozobé (*Uria aalge*), papuchalky severní (*Fratercula arctica*) a racky tříprsté (*Rissa tridactyla*); **Loch of Spiggie** – významná tahová zastávka a zimoviště labutí zpěvných (*Cygnus cygnus*); **Moussa** – ostrůvek se zachovalou kamennou obrannou věží (tzv. „broch“), ve které je hnízdní kolonie buňáček malých (*Hydrobates pelagicus*); **Fetlar** – nejvhodnější místo k zastavení lyskonoha úzkozobého (*Phalaropus lobatus*) a současně hnízdiště významné populace kolihy malé (*Numenius phaeopus*), na lokalitě Loch of Funzie se často zdržují potáplice malé (*Gavia stellata*); národní přírodní rezervace (National

Nature Reserve): **Noss** – na východních útesech ostrova Noss se nacházejí početné kolonie terejů bílých (*Morus bassanus*) a alkounů úzkozobých, v menších počtech lze spatřit i alkouny obecné (*Cepphus grylle*); **Hermaness** – západní útesy ostrova Unst hostí rozsáhlé kolonie terejů bílých a papuchalků severních, vyskytují se zde také kormoráni chocholatí (*Phalacrocorax aristotelis*) a alky malé (*Alca torda*), vnitrozemí ostrova je světově významným hnízdištěm chaluhy velkých (*Stercorarius skua*).

• Doporučuji nevynechat vyhlídkovou plavbu kolem ostrovů Bressay a Noss na lodi Dunter III s Jonathanem Willsem. Příležitost nahlédnout z moře do ptačích kolonií a pozorování tuleňů kuželozubých (*Halichoerus grypus*) a tuleňů obecných (*Phoca vitulina*) byste na Shetlandech rozhodně neměli opominout. Více informací na www.seabirds-and-seals.com.

Monitoring v rezervaci Fetlar

Převážná část ostrova Fetlar je součástí rezervace RSPB, pro kterou je vlajkovým druhem lyskonoh úzkozobý. Hnízdí zde více jak polovina britské populace. Správce rezervace Malcolm Smith se již řadu let věnuje monitoringu lyskonohů a kroužkování mláďat. Během mé výpomoci v rezervaci jsme sledovali lokality, na nichž se lyskonozí po vyhnízdění zdržují. Nevzletná mlá-

ďata se dovedně ukrývají v porostech rašelinišť, zatímco rodičovské páry se většinou vyskytují daleko od hnízdiště na hladině některého lochu. Podařilo-li se nám objevit lyskonoha, snažili jsme se zaznamenat jeho barevnou kombinaci kroužků. Ověřit ale, zda je pták kroužkovaný a případně jakými kroužky, nebylo většinou snadné. Kroužek lze na noze spatřit jen v několika málo okamžicích, kdy lyskonoh při hledání potravy ponoří hlavu nebo přelétne.

Monitoring chaluhy velkých a vzácnějších chaluhy příživných byl o poznání snadnější. Na monitorovacích plochách jsme zjišťovali a do mapy zakreslovali jejich hnízdní teritoria, která chaluhy obhajovaly častými nálety, pokud se v jejich okrsku objevil vetřelec. V každém teritoriu jsme většinou nacházeli dvě nevzletná mláďata.

Dešťové husy

Naříkavé volání potáplice malé na Shetlandech údajně předznamenává dešť. O ten tu není nikdy nouze, takže hlas potáplice lze zaslechnout poměrně často. Shetlandané ji nenazvou jinak než *rain goose* – dešťová husa. V průběhu srpna jsme kontrolovali v rezervaci hnízdní

Foto: M. Smith

Samice lyskonoha úzkozobého (*Phalaropus lobatus*) je ve svatebním šatě zbarvená pestřeji než samec.

lokality potápic s cílem zjistit, zda úspěšně vyhnízdily. Procházeli jsme podél břehu rozlehlejšího lochu a na nenápadném místě jsme našli opuštěné hnízdo. Na hladině se kromě starých ptáků zdržovala i obě letošní mláďata. Velikostí již téměř dosahovala rodičovský pár, jen rudá skvrna na hrdle jim chyběla. Hnízdění na této lokalitě jsme mohli označit za úspěšné. Nebylo tomu tak ale pokaždé. Snůšky a mláďata potápic jsou na Shetlandech často predovány chaluhami, a jejich hnízdní úspěšnost proto nebývá vysoká.

Nejsevernější útesy

Vypravil jsem se na ostrově Unst tak daleko na sever, kam až to bylo možné. V jeho nejsevernějším místě se nachází rezervace Hermannes, kde dnes hnízdí přes 16 000 párů terejů bílých. Když jsem stanul na okraji útesu a pod sebou spatřil skály obsypané tereji tak, že na nich nebylo jediné nevyužité volné místo, poznal jsem teprve úplně, jak vypadá expandující hnízdní kolonie. Nezaměnitelnou atmosféru doplňoval neutichající ptačí křik a vůně (pro jiné zápach) guana. Součástí rezervace Hermannes je také přilehlá

Foto: M. Smith

Potáplice malé (*Gavia stellata*) prý ohlašuje na Shetlandech dešť.

Foto: T. Jůnek

Terej bílý (*Morus bassanus*).

Foto: T. Jůnek

Chaluha velká (*Stercorarius skua*).

Foto: M. Smith

Rybák dlouhoocasý (*Sterna paradisaea*).

Foto: M. Smith

Buřňák lední (*Fulmarus glacialis*).

vnitrozemní část ostrova, kde hojně hnízdí chaluhu velké. Právě někde v těchto místech začal neobvyklý příběh mláděte chaluhu označeného dne 20. 7. 1998 kroužkem LONDON HT 77054. Za necelé dva měsíce byla chaluhu nalezena vysílená v Čechách u Březnice na Příbramsku, odkud byla později přemístěna do pražské zoologické zahrady. Po čtyřech letech se chaluhu podařilo navrátit zpět do Skotska (podrobněji Ptačí svět IX/2). Chaluhu velká z rezervace Hermaness je doposud jedinou, která byla okroužkovaná zastřižena v České republice.

Bressay a Noss

Poznat blíže ostrovy Bressay a Noss lze nejlépe z moře, protože jediné odtud se naskytne přímý pohled na vysoké útesy s ptačími koloniemi a zároveň je možné obdivovat skalní brány a jeskyně vytvořené mořskou abrazí. Plavba podél ostrovních útesů teprve ukáže, jak je pobřeží Shetland rozmanité. S lodí Dunter III podniká Jonathan Wills v sezóně pro turisty z Lerwicku dvakrát denně vyhlídkovou plavbu. Jelikož se s Jonathanem známe již delší čas a jsme přátelé, byl jsem na palubě jeho lodi vícekrát za různého počasí. Pokaždé byla plavba silným zážitkem. Pozorování života v hnízdní kolonii terejů bílých nebo alkounů úzkozobých, kteří se vyskytují na útesech ostrova Noss v počtu asi 45 000 párů, je pro ornitologa nezapomenutelné. Kromě toho jsem vždy spatřil buřňáky lední, kormorány chocholaté, rybáky dlouhoocasé a další druhy. Velkým zpestřením exkurze za shetlandským „wildlife“ se pokaždé stalo pozorování pod hladinou moře. Podmořská kamera přenášející obraz do monitoru na palubě dokonale zprostředkovala nahlédnutí do ekosystému mořských řas a života sasanečků, medúz a ryb Severního moře.

Shetlandské názvosloví

Shetlandy se vyznačují jistou zvláštností – místními názvy ptačích druhů. Při rozhovoru s rodilým ostrovanem jsem stále slyšel opakovat slovo *bonxie* a dlouho nevěděl, o čem vlastně mluví. Ve slovníku jsem takové slovo nenašel. Po nějaké chvíli se ukázalo, že vyprávěl o chaluhu velké. Poznamenal jsem si název a později k němu přibýlo i několik dalších. Časem se mi podařilo více proniknout do tajů shetlandského ptačího názvosloví. Někdy může být užitečné, naučí-li se ornitolog na Shetlandech kromě anglických i místní názvy běžnějších druhů:

potáplice malá – *rain goose*; buřňáček malý – *aalamootie*; terej bílý – *solan goose*; kormorán chocholatý – *scarf*; kajka mořská – *dunter*; ústřičník velký – *shalder*; kulík písečný – *sandy loo*; kulík zlatý – *plivver*; bekasina otavní – *snippick*; koliha malá – *peerie whaap*; chaluhu velká – *bonxie*; chaluhu příživná – *scooty aalin*; racek tříprstý – *waeg*; rybák dlouhoocasý – *tirrick*; alkoun úzkozobý – *loom*; papuchalk severní – *tammy norie*; alkoun obecný – *tystie*; bělořit šedý – *steynshakker*.

Foto: T. Brinke

Starý přístav v Lerwicku.

Foto: T. Brinke

Lodí Dunter III zajišťuje vyhlídkové plavby kolem ostrovů Bressay a Noss.

Znovu na Shetlandy?

Většina běžných turistů Shetlandské ostrovy nikdy nespatri. Pro jejich odlehlost a malou přístupnost v porovnání s jinými destinacemi cestují raději jinak. Svých příznivců ale Shetlandy i tak nemají málo. V létě jich na ostrovy přijíždí poměrně dost, zdaleka ne každý se sem ale po čase vrací. Většině turistů postačuje spatřit tenhle kousek země uprostřed moře jedenkrát za život. Když sem ale přicestuje ten, koho nenechávají klidným pohledy na útesy s ptačími koloniemi překypující životem, rozhodně se nenudí a stále má co pozorovat. A po návratu domů možná začne brzy uvažovat o další cestě na větrem ošlehané Shetlandy. ➤

Foto: T. Brinke

Staré kamenné domy připomínají dávné osídlení Shetlandských ostrovů.

Podrobnosti o všech uvedených akcích, stejně jako o akcích pořádaných pobočkami ČSO, spolupracujícími nevládními organizacemi atd. naleznete v aktualizované podobě na www.birdlife.cz.

- **1. května** - Exkurze Bohdanečský rybník. Pozorování ptáků a ukázka kroužkování. Pořádá Vč. pobočka ČSO, AOPK ČR - Správa CHKO Železné hory a Spolek pro ochranu mokřadů. Vedou: F. Bárta a J. Horák, tel. 602 225 749.
- **2.-3. května** (někde i 25.-26. dubna) - Vítání ptačího zpěvu se tradičně uskuteční na mnoha místech republiky.
- **8. května** - Exkurze Rohozná (okres Chrudim). Sraz v 7,00 h na autobusové zastávce v obci. Pozorování ptáků, novinky z ornitologie a ukázka kroužkování. Pořádá Vč. pobočka ČSO, AOPK ČR - Správa CHKO Železné hory a Spolek pro ochranu mokřadů. Vedou F. Bárta a J. Horák, tel.: 602 225 749.
- **10. května** - Exkurze do mokřadu Bašnov, významné hnízdní a tahové lokality u Kroměříže. Sraz u vlakového nádraží v Tlumačově v 8,15. Pořádá MOS a ZO ČSOP Via Hulín. Vede: P. Šálek, tel.: 606 541 859, e-mail: pavelkalous@seznam.cz, <http://www.mos-cso.cz>.

- **16. května** - Nahlédnutí do ptačích oblastí ČR - Žehuňský Rybník - za pozorováním vodních a mokřadních druhů jedné z nejvýznamnějších ptačích oblastí Středočeského kraje. Pořádá Rakovnický ornitologický spolek Fénix o. s., e-mail: R.O.S.os@seznam.cz, tel. 608 301 387 (M. Tichai).
- **16. května** - Exkurze za skorcem vodním, ptákem roku 2009. Sraz u hotelu Říka ve Chvalčově (Bystrice pod Hostýnem) v 8.00 h. Pozorování skorce vodního a konipase horského, výstup na vrch Obrany (704 m n.m.), kde žije lejssek malý a strakapoud bělohřbetý. Pořádá MOS. Vede Z. Kratochvíl a J. Šafránek, tel.: 606 324 763, e-mail: mosprrerov@atlas.cz, <http://www.mos-cso.cz>.
- **22.-24. května** - Ornitologický víkend v centrální části Žďárských vrchů. Exkurze do různých typů prostředí (skalní útvar, vrcholová bučina, údolní niva, proudící vodoteč aj.). Pořádá pobočka ČSO na Vysočině. Informace Jaromír Čejka, tel. 604 234 716.
- **4. července** - Ptačí víkend v Klášteře u Nepomuka. Celodenní akce spojená s ukázkami odchytu a krouž-

Foto: A. Klvaňová

kování volně žijících ptáků. Večer uvidíme (a možná odchytíme) také netopýry! Pořádá Nepomucký ornitologický spolek. <http://www.nospolek.cz>

- **11. července** - Den pro začínající ornitology. Ukázky odchytu ptáků a kroužkování na soutoku Bílého potoka a Fryšávky. Pořádá pobočka ČSO na Vysočině. Informace Jaromír Čejka, tel. 604 234 716.
- **3.-4. října 2009** - Evropský Festival ptactva 2009 se tradičně uskuteční na mnoha místech republiky.
- **7. listopadu** - Setkání ornitologů Holýšov. Ornitologická konference k 10. výročí založení Holýšovského ornitologického klubu. <http://ornitologie.hok.wz.cz>

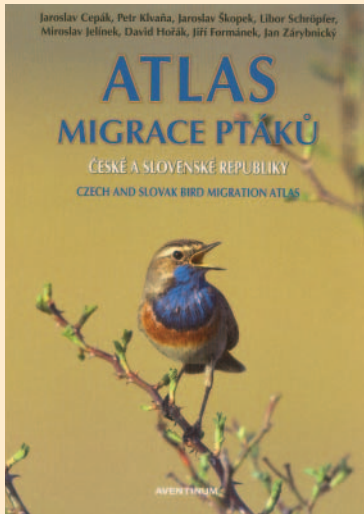
Kroužkovatelé se dočkali

Na podzim loňského roku se chystala na tradiční kroužkovací aktiv velká sláva - křest Atlasu migrace ptáků Česka a Slovenska. Nutno říci, že křest proběhl zdařile - a atlas překonal naše očekávání. Nápad využít způsob zpracování obdobného atlasu Velké Británie byl rozhodně skvělý - grafiky

je kniha nesmírně povedená, a jejich osm hlavních autorů se nemá za co stydět. Píši schválně hlavních, protože autoři je vlastně všech 1 094 kroužkovatelů, jejichž seznam je uveden na konci knihy. Atlas zpracovává výsledky kroužkování ptáků za roky 1914-2002, tedy do vzniku samostatné kroužkovací centrály na Slovensku. Zároveň je vůbec prvním takto zpracovaným atlasem, který vznikl na území střední a východní Evropy: dalším ohlášeným (na březen tohoto roku) je atlas migrací Maďarska. Na rozdíl od naší kroužkovací stanice Maďari ovšem na několik

nálezů kroužkovanců a rámeček se zajímavými údaji o nejstarším jedinci a nejvzdálenějším nálezu našeho kroužkovance. Pár drobných chyb lze samozřejmě nalézt v jakékoliv publikaci - tady se jedná např. o (opravdu výjimečné) chyby v rámečcích (vodouš rudonohý se měl dožít 9 let, podle rámečku se ale jedná o 14 dnů), překlepy jsou v knize výjimečně. Atlas přináší další neocenitelný údaj: říká nám, kde máme (třebas i přes vysoký počet okroužkovaných ptáků) ještě značné mezery: viz např. lejssek bělokříký, u kterého nemáme jediný údaj ze zimoviště. Osobně mi v atlase velmi schází zedníček skalní: jako autora jsem doporučil M. Sanigu, který má k dispozici řadu svých jedinečných údajů (v rámci celé Evropy), ke zpracování druhu bohužel nedošlo. Vzhledem k rozsahu knihy (607 stran) a kvalitě zpracování je její reálná cena pro členy ČSO (650 Kč) velmi přijatelná. Nutno říci, že tuto cenu umožnila jak řada darů od kroužkovatelů, tak také finanční podpora od Ministerstva životního prostředí. Co říci na závěr? V každém případě se jedná o jednu z nejlepších knih v celé historii naší ornitologie. Knihu lze za uvedenou cenu získat na Kroužkovací stanici a v sekretariátu ČSO v Praze a na ornitologické stanici v Přerově. ✎

Josef Chytil

měsíců „zavřeli krám“, a věnovali se pouze práci na atlase. O to větší uznání zaslouží kolektiv autorů našeho atlasu v čele s J. Cepákem a P. Klvaňou, kteří jej do této podoby dostali za plného provozu kroužkovací stanice. Poměrně rozsáhlý úvod zpracovává obecně migrace ptáků, kroužkování ptáků, historii kroužkování u nás i v zahraničí, metodiku zpracování atlasu a shrnuje celkové výsledky. Tyto kapitoly jsou zdařile doplněny řadou fotografií, mezi nimiž určitě zaujme kuriózní společná fotografie dlouhodobého vedoucího kroužkovací stanice Ing. Otty Kadlece a významného kroužkovatele, hraběte B. K. Kinského. Celkem 100 317 dat poskytlo podklady pro zpracování tahových poměrů u 234 druhů ptáků (od nichž je k dispozici alespoň jedno zpětné hlášení). Zpracování druhů je rozděleno do dvou velkých skupin, nepěvci a pěvci. Až na konci těchto kapitol jsou dost nelogicky vřazeny tzv. malé druhy - u těch nedosáhl počet zpětných hlášení dvaceti. Vlastní texty pro jednotlivé druhy zpracovalo 47 autorů na základě zaslaných údajů z kroužkovací stanice. U „velkých“ druhů jsou uvedeny počty kroužkovaných ptáků, měsíce kroužkování (tady si nejsem jist, zda šlo o nezbytný graf), místa kroužkování později nalezených ptáků, mapky

INZERCE

Zájezdy pro všechny milovníky zvířat:

- **WALSRODE + ZOO Lipsko** - největší ptačí park Evropy, 29.5.-31.5.09, **2 990 Kč**
- **ZOO A PŘÍRODA FRANCIE** - Bretaň, Paříž - Zoo Menagerie, ptačí burza, Alligator Bay - velká sbírka želv a krokodýlů, Point du Grouin - rezervace kormoránů, lodní výlet na ostrov Jersey - ZOO (alexander mauricijský, amazoaň mnohobarvý), Les Sept Îles - rezervace mořských ptáků, ZOO Beauval - nejbohatší ZOO ve Francii, velká sbírka ptáků, 6.6.-12.6.09, **6 590 Kč**
- **TENERIFE - LORO PARQUE** - největší sbírka papoušků na světě, cvičené kosatky, lachtani, delfini..., 18.-25.9.09, Cena: **od 13 500 Kč**
- **PERU** - výprava nejen za papoušky do pralesů Amazonie, park Manu, Machu Picchu, 24.10.-7.11.09, **35 000 Kč + letenka**
- **KEŇA** - safari velkých zvířat v savaně + ornitologická pozorování, rezervace Maasai Mara, Aberdares, Samburu, jezera Naivasha, Nakuru, Baringo, prales Kakamega, **67 000 Kč**

CK Primaroute

tel: 572 554 145 • e-mail: primaroute@nozicka.cz • www.primaroute.cz

VÍCE FUNKCÍ, NIŽŠÍ HMOTNOST

NOVÉ TELESKOPY – S ŠIROKÝM PŘÍSLUŠENSTVÍM

Vysoce precizní optika, dokonalá funkčnost, inovativní design. Perfektní do nejmenšího detailu. Nejnovější magnéziové teleskopy ATM/STM od společnosti SWAROVSKI OPTIK jsou extrémně odolné a neobyčejně lehké – navíc nabízejí rozsáhlé a všestranné příslušenství. Dovolí Vám objevovat skryté a prchavé okamžiky krásy přírody. Jednoduché a jedinečné.

NOVÝ

25-50x W

INOVATIVNÍ 25-50x ŠIROKOUHLÝ OKULÁR
zorné pole větší o více než 25%
použitelný pro všechny teleskopy
SWAROVSKI OPTIK
kompatibilní se všemi adaptéry

NOVÉ POUZDRO STAY ON CASE
perfektní ochrana
kompatibilní se všemi teleskopy

UNIVERZÁLNÍ KOLEJNÍČKA TELESKOPU
bez otřesů, klidné pozorování nebo
fotografování se stativem i bez stativu

NOVÉ MAGNÉZIOVÉ TĚLO
lehké a odolné

STATIVY A FOTO ADAPTERY
lehké a univerzální

Váš odborný prodejce optiky:

www.fotoskoda.cz

Vodičkova 37, Praha 1
tel: 222 929 021, fototechnika@fotoskoda.cz

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI
OPTIK